

KANSALLINEN METATIETOVARANTO MELINDA PROJEKTISUUNNITELMA VUODELLE 2020

KANSALLINEN METATIETOVARANTO MELINDA PROJEKTISUUNNITELMA VUODELLE 2020	1
VERSIONHISTORIA	2
SANASTO	2
YLEISKUVA	4
PROJEKTIN TAVOITE	4
PROJEKTIN TEHTÄVÄT JA AIKATAULUT	7
PROJEKTIN LOPPUTULOKSET	11
PROJEKTIN HYVÄKSYMISKRITEERIT	11
PROJEKTIN LIIKETOIMINTAPERUSTE	11
PROJEKTIN SISÄLTÖ	12
PROJEKTIN RAJAUS.....	15
PROJEKTIN YMPÄRISTÖ	18
KESKEISET TOIMIJAT JA SIDOSRYHMÄT	18
LOPPUTULOKSEN YMPÄRISTÖ	18
RIIPPUVUUDET MUISTA PROJEKTEISTA	19
PROJEKTIORGANISAATIO JA RESURSSIT	20
OHJAUSMENETTELYT	20
PROJEKTIN ROOLIT JA VASTUUT	21
PROJEKTIORGANISAATIO KANSALLISKIRJASTOSSA	23
MELINDAN TALONMIES	24
MELINDAN ASIAKASTOIMINNOT JA -TUKI	24
PROJEKTIN SUORITUSTAPA JA TYÖMENETELMÄT	25
DOKUMENTOINTI JA TYÖMENETELMÄT	25
LAADUNVARMISTUS	26
PROJEKTIN SEURANTA	26
MUUTOKSEN HALLINTA	27
VIESTINTÄ	27
PROJEKTIRAKENNE JA TYÖPAKETIT	28
TYÖPAKETTIMALLIN PERIAATTEET	28
TYÖPAKETIT (2020-) JA NIIDEN VASTUUHENKILÖT	29
TYÖPAKETTIEN KUVAUKSET	30
KAMPANJAT JA KEHITYSOHJELMAT	31
PROJEKTIN RISKIT JA NIIHIN VARAUTUMINEN.....	33
RISKIANALYYSI	33
YHTEENVETO RISKEISTÄ	35
LIITTEET:	36
LIITE 1: TYÖPAKETTISUUNNITELMAT JA EDISTYMISEN SEURANTA	36

Kirjastoverkkopalvelut

Versiohistoria

Edellisen hankekauden projektisuunnitelmat vuosille 2013-2016:

Versiot 1.0 - 4.0 Hyväksytyt dokumentit sijaitsevat ryhmähakemistossa:
P:_h981_kvp\metatietovaranto\suunnitelmat 2012-2016
sekä Melinda-wikissä:
<https://www.kiwi.fi/display/melinda/Suunnitelmat+ja+raportit>

Projektisuunnitelmat vuosille 2017-2019

Versiot 5.0 – 7.0 Hyväksytyt dokumentit sijaitsevat ryhmähakemistossa:
P:_h981_kvp\metatietovaranto\suunnitelmat 2017-2020\
sekä Melinda-wikissä:
<https://www.kiwi.fi/display/melinda/Suunnitelmat+ja+raportit>

Projektisuunnitelma vuodelle 2020:

21.11.2019 versio 7.1 Luonnos vuoden 2020 projektisuunnitelmasta,
kommentoitavaksi projektiryhmä, lähiohjausryhmä, Tiedonhallinnan ohjausryhmä

27.11.2019 versio 8.0 Vuoden 2020 projektisuunnitelma hyväksytty (Tiedonhallinnan ohjausryhmä)

Dokumentti sijaitsee ryhmähakemistossa:
P:_h981_kvp\metatietovaranto\suunnitelmat 2017-2020\
Metatietovaranto_projektisuunnitelma ver 8.0 2018_11_27 THory
hyvaksyty.docx

Lisäksi projektisuunnitelma viedään Melinda-wikiin hyväksymisen jälkeen:
<https://www.kiwi.fi/display/melinda/Suunnitelmat+ja+raportit>

Sanasto

Sanastossa on lähteenä käytetty Kansalliskirjaston Kirjastoverkkopalveluiden hankkeiden yhteistä sanastoa.

Melinda:

Palvelu kokoaa kirjastoaineistojen kuvailevat metatiedot yhteen paikkaan ja tarjoaa ne hyödynnettäviksi yhdestä paikasta. Se liittyy kirjastot kansalliseen metatietojen tuottamisympäristöön. Kirjastoammattilainen saa käyttöönsä välineet, joilla osallistua kirjastojen yhteisen metatietovarannon tiedontuotantoon ja tietojen hyödyntämiseen omassa ympäristössään.

Melinda (tietovaranto):

Yhteinen metatietovaranto Suomen kirjastoille, joka kattaa tällä hetkellä yli 15 miljoonaa bibliografista tietuetta. Sisältö kuvataan MARC 21 -formaattissa. Melinda periytyy Lindasta, yliopisto- ja yhteiskirjastojen sekä eräiden erikoiskirjastojen yhteisluettelosta. Kirjastojen viitetietojen lisäksi se sisältää Suomen kansallisbibliografian sekä Arto artikkelitietokannan tiedot. Vuosina 2012-2014 mukaan tulivat amk-kirjastot ja vuonna 2015 ensimmäiset yleiset kirjastot. Melindasta muodostuu vaiheittain suomalaisten kirjastojen yhteinen metatietovaranto.

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

Linda:

Yhteisluettelo, jossa oli viitetiedot Linnea2-konsortion kirjastojen (yliopisto- ja yhteiskirjastot, Eduskunnan kirjasto, Tilastokirjasto, Arkistolaitoksen kirjasto ja Varastokirjasto) aineistoista.

Asteri:

Auktoriteettitietokanta, joka on integroitu Melindaan ja Finto-palveluun sekä jatkossa myös julkishallinnon yhteiseen nimitietokantaan. Ensimmäisessä vaiheessa se kattaa Kansalliskirjaston ylläpitämät asiasanat ja kansallisbibliografian henkilö- ja yhteisönimet.

Fennica:

Suomen kansallisbibliografia, suomalaisen julkaisutuotannon luettelo: se sisältää tietoja kirjoista vuodesta 1488 lähtien, lehdistä vuodesta 1771, sarjajulkaisuista, kartoista sekä audiovisuaalisesta ja elektronisesta aineistosta. Fennicassa on noin miljoona luettelointitietuetta. Tietokanta karttuu vuodessa noin 12 000 uudella monografia- ja noin 900 jatkuvien julkaisujen nimekkeellä. Lisäksi tietovarannossa on uutuusluettelo sekä kansalliskokoelmasta puuttuvan kauno- ja tietokirjallisuuden luettelo. Fennica-kuvailutuotanto on tehty Melindassa vuodesta 2014 lähtien. Fennican kokoelmienhallinta on siirtynyt Fikka-järjestelmään vuonna 2019.

Viola:

Suomen kansallisdiskografia ja nuottiaineiston kansallisbibliografia. Tietokantaan on tallennettu tiedot kotimaisista nuoteista vuodesta 1977 sekä kotimaisista äänitteistä vuodesta 1901. Violassa on yli miljoona luettelointitietuetta. Tietokanta karttuu vuodessa noin 55 000 tietueella. Violan kokoelmienhallinta on siirtynyt Fikka-järjestelmään ja kuvailutuotanto Melindaan vuonna 2019.

Arto/Artiva:

Arto on kotimaisten artikkelien metatietovaranto. Tiedontuottajina on noin. 30 kirjastoa. Artiva-hankkeen avulla tiedontuottajien määrä on kasvatettu ja laajennettu tieteellisiin kustantajiin. Arto sisältää myös kotimaisia elektronisia tieteellisiä julkaisuja sisältävän Elektran viitteet ja kotimaista Open Access -aineistoa. Arto-kuvailutuotanto tehdään jatkossa Melindassa. Arto lakkaa olemasta erillinen tietokanta Voyagereista luopumisen jälkeen.

Aleph:

Ex Libriksen toimittama integroitu kirjastojärjestelmä, joka toimii sekä metatietovaranto Melindan että auktoriteettitietokanta Asterin taustajärjestelmänä.

Voyager:

Ex Libriksen toimittama integroitu kirjastojärjestelmä, jota käytetään Linnea2- ja AMKIT-konsortioiden kirjastoissa. Lisäksi Voyager on toiminut vuoteen 2019 asti Fennica-, Viola- ja Arto-tietovarantojen taustajärjestelmänä.

Koha:

Avoimen lähdekoodin kirjastojärjestelmä. Joukko korkeakoulukirjastoja ja Kansalliskirjasto ovat korvanneet paikalliset Voyager-järjestelmät Koha-järjestelmillä vuosien 2018-2019 aikana. Melinda ja Finna integroituvat paikallisten Koha-järjestelmien kanssa vastaavalla tavalla kuin Voyager-järjestelmien kanssa.

Fikka:

Kansalliskirjaston Koha-järjestelmä, jossa hoidetaan Kansalliskirjaston kokoelmienhallintaa mm. Fennican ja Violan osalta. Kansalliskirjaston aineistojen kuvailua ei tehdä Fikkassa, vaan se tehdään Melindassa. Fikkan asiakasliittymänä toimii Finna.

Alma:

Ex Libriksen toimittama pilvipalveluna toimiva kirjastojärjestelmä. Joukko korkeakoulukirjastoja (ns. Lumikko-kirjastot) ovat korvaamassa paikalliset Voyager-järjestelmät Alma-järjestelmillä vuosien 2019-2020 aikana. Melindan ja Finnan integraatiot Alman kanssa ovat rakenteilla.

Kirjastoverkkopalvelut

Finto:

Kansallinen ontologiapalvelu Finto julkaisee ontologioita, joita voidaan käyttää eri sovelluksissa. Ontologioiden käyttöön tarjotaan selailun mahdollistava selainkäyttöliittymä sekä rajapinnat, joilla ontologiat voidaan kytkeä eri järjestelmiin.

Finna:

Finna-palvelussa kehitetään arkistojen, kirjastojen ja museoiden yhteistä verkkopalvelua. Siinä on kaksi erillistä palvelua: kansallinen näkymä ja organisaationäkymät, jotka ovat loppukäyttäjille tarkoitettuja verkkopalveluja.

VuFind:

VuFind on Villanovan yliopistossa kehitetty avoimen lähdekoodin asiakasliittymäohjelmisto, jota käytetään Finnassa.

Yleisten kirjastojen järjestelmät:

Yleisten kirjastojen käytössä on useita erilaisia kirjastojärjestelmiä.

Aurora:

Yleisten kirjastojen käyttämä Axiellin toimittama selaimella käytettävä ja MARC 21 -formaattia tukeva kirjastojärjestelmä. Järjestelmä on käytössä useissa Melindassa jo olevissa ja Melindaan mukaantuloa suunnittelevissa kirjastoissa/kimpoissa.

Koha:

Avoimen lähdekoodin kirjastojärjestelmä. Koha-Suomi Oy:n kautta mukana olevat kunnat ylläpitävät ja kehittävät Koha-kirjastojärjestelmää yhteistyössä yleisten kirjastojen tarpeisiin.

Sierra:

Pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastoissa käytössä oleva Innovativen toimittama kirjastojärjestelmä.

Tietoa yllämainituista sekä muista yleisten kirjastojen järjestelmistä (kuten Mikromarc) sekä erikoiskirjastojen eniten käyttämästä järjestelmästä (PrettyLib) löytyy alla olevan linkin takaa. Mikromarc-järjestelmän palveluntarjoaja on ostanut PrettyLibin vuoden 2018 vaihteessa. Axiell Oy on ostanut sittemmin PrettyLibin ja Mikromarcin.

<http://www.kirjastot.fi/fi/kirjastoala/kirjastojarjestelmat/#.VJQiXc8Ao>

Yleiskuva

Melinda on jatkuva ja vakiintunut palvelu, jonka puitteissa osa tehtävästä työstä on toistuvaa välttämätöntä järjestelmähuoltoa ja ylläpitoa sekä palvelun tukea, joilla varmistetaan Melindan toimivuus ja palvelun tuotantokäyttö. Tämän lisäksi Melinda laajenee ja kehittyy voimakkaasti, mihin liittyvä työ puolestaan organisoidaan projektimaisesti ja tehdään projektisuunnitelman mukaan. Iso osa Melinda-palvelun kehitystarpeista aiheutuu kuvailun ekosysteemin laajenemisen aiheuttamista tarpeista tai muista erilaisista kirjastojen toimintaympäristön muutoksista esimerkiksi tekniikan ja kuvailukäytäntöjen kehittyessä. Muutokset voivat vaatia suuren työmäärän, jolloin niiden läpivienti edellyttää tehokasta projektimaista toimintatapaa.

Projektin tavoite

Tahtotila vuonna 2020 (2022)

Melinda on laadukkaan kuvailutiedon tuotantoympäristö, joka mahdollistaa yhteen toimivan ja linkittyvän metatiedon tuotannon.

Kirjastoverkkopalvelut

Tavoitteet

Melinda on kuvailun keskeisin kansallinen toimintaympäristö ja keskitetty metatietovaranto Suomen kirjastoille. Kansallinen metatietovaranto -hankkeen ensimmäinen vaihe ns. käyttöönottovaihe päättyi 2016. Hankkeen nykyisen vaiheen (2017-2020) pyrkimyksenä on tarjota kehittyneempi Melinda, joka huomioi lähivuosien muuttuvan kuvailuympäristön vaatimukset. Melindan vaikuttavuus ja kate laajenevat entisestään, kun se pystyy vastaamaan metatiedon toimijayhteisön (kirjastot, kustantajat ja muut metatiedon tuottajat) muuttuviin tarpeisiin avoimen, linkittyvän ja yhteen toimivan metatiedon tuotannon osalta.

Vuosina 2017-2020 (2022) tavoitteena on

- kehittää Melindan toimintamallia tulevaisuuden vaatimusten täyttämiseksi
- kehittää Melindan tekniikkaa etsimällä ratkaisu joka mahdollistaa vaiheittain siirtymisen avoimeen linkitettyyn metatietoon
- kehittää ja laajentaa kuvailutiedon tuotantoympäristöä yhteistyössä metatiedon toimijayhteisön (kirjastot, kustantajat ja muut metatiedon tuottajat) kanssa
- integroida Melinda kansallisiin ja kansainvälisiin palveluihin

Pyrkimyksenä on kumppanuuksiin perustuvien toimintamallien etsiminen niin metatiedon tuotannossa kuin tarvittaessa teknisessä kehityksessäkin. Haetaan kokonaistaloudellisia ja kansallisia ratkaisuja, joista eri osapuolet hyötyvät ja tarve vaihtoehtoisten ja päällekkäisten ratkaisujen etsimiselle poistuu.

Käyttöönottovaiheen vuosien 2012-2016 vuosikohtaiset painopisteet on kuvattu kunkin vuoden projektisuunnitelmassa. Vuosien 2017-2020 kolme painopistealuetta on johdettu edellä kuvatuista 2017-2020 hankekauden kokonaistavoitteista.

1) Kuvailutiedon tuotantoympäristön laajentaminen

Melinda on kansallinen kuvailun yhteistyöalusta ja keskeinen osa kuvailun ekosysteemiä myös tulevaisuudessa. Melinda-kirjastot ovat kuvailun kehityksen eturintamassa, koska uudet kuvailukäytännöt jalkautuvat kirjastoihin pitkälti juuri Melindan kautta. Kuvailun ekosysteemin tarpeiden ja Kansalliskirjaston kuvailupolitiikan linjausten mukaisesti Melinda on mukana yhteistyömahdollisuuksien selvittelyssä ja rakentamassa yhteistyötä kirjastojen ja ulkoisten toimijoiden kanssa metatiedon tuotantoprosessin elinkaaren (ennakkotiedot, hankintatiedot, rikastaminen, täydentäminen, avaaminen, säilyttäminen) eri vaiheissa. Tavoitetilan määrittely, teknisen ratkaisun ja rajapintojen eteenpäin vienti tapahtuu niin ikään yhteistyössä eri osapuolten kanssa.

Melindaan on toteutettu erätuontijärjestelmään perustuva ulkoisten toimijoiden aineistokanava metatietojen suorasiirtoa varten eri metatiedontuottajilta. Kyseinen ominaisuus vahvistaa Melindan roolia kuvailun ekosysteemin keskeisenä toimijana sekä tuo uusia tärkeitä metatietoja kirjastojen käyttöön. Yhteentoimivuuden edellytyksenä ovat eri järjestelmien väliset rajapinnat. Vuonna 2020 erätuontijärjestelmää kehitetään edelleen muun muassa toteuttamalla siihen osakohteellisten aineistojen tuki sekä integroimalla uusia tiedontuottajia/tietolähteitä mukaan järjestelmään. Uudistettavan ISBN-tunnisterekisterin avulla julkaisujen ennakkometatiedot saadaan kattavammin ja nopeammin Melindaan. Uudessa palvelussa myös säännöllisesti julkaisevat kustantajat voivat ilmoittaa julkaisujensa ennakkometatiedot ja seurata omaa julkaisutoimintaansa. Kustantajille toteutus mahdollistaa neutraalin kanavan julkaisujen ennakkotietojen ilmoittamiselle ja levittämiseksi.

Palveluun mukaantuloon tarjotaan joustavuutta. Erilaisista liittymismalleista kukin kirjasto voi valita parhaiten itselleen sopivan. Tarkoituksen mukainen viestintä ja koulutus mm. RDA-kuvailukäytäntöjen osalta alentaa kirjastojen kynnystä liittyä Melinda-yhteistyöhön. Yleisten kirjastojen mukaantulot jatkuvat, ja Melindan sekä Koha/TäTi -järjestelmän välinen integraatio on rakennettu. Hankekaudella on myös valmisteltu (edellytysten kartoitus, hinnoittelumalli) erikoiskirjastojen Melindaan liittymistä. Kirjastojen

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

toiveiden mukaisesti ensimmäiset mukaantulot ovat vuonna 2020. Kansallisten tietokantojen kuvailutuotanto keskitetään Melindaan. Kansallisdiskografia Violan ja artikkelien tietovaranto Arton aineistot siirrettiin Melindaan vuosina 2018-2019. Ennen Melindaan tuontia Artoon yhdistettiin Aleksitietokannan aineistot. Violan auktoriteetit on viety muutosprosessin yhteydessä auktoriteettitietokanta Asteriin. Melindan OAI-PMH rajapinta mahdollistaa Arto-tietojen haravoinnin Finnaan.

2) Melindan toimintamallin ja laadun kehittäminen

Melindan toimintamallia kehitetään yhteistyössä kirjastojen kanssa vastamaan yhä paremmin kirjastojen nykyisiä ja tulevaisuuden tarpeita. Keskeisessä roolissa ovat sähköisten aineistojen käsittelyyn ja kuvailuun liittyvät asiat. Keväällä 2017 tehtiin e-aineistokysely Melinda-kirjastoille. Kyselyn tulosten pohjalta laadittiin raportti sekä käynnistettiin eMelinda-kehitysohjelma ja talkoot jatkotoimenpiteitä varten. Kehitysohjelmassa on edistetty e-aineistojen nykyistä laajempaa metatietojen koontia ja kuvailua Melindaan sekä kehitetty asiaa tukevia työkaluja. Tavoitteena saavuttaa kansallista hyötyä, koska toimenpiteet vähentävät kirjastojen päällekkäistä työtä. Painopiste on ollut kotimaisissa aineistoissa.

Kirjastoille tehtiin keväällä 2018 eMelinda-seurantakysely, jolla kartoitettiin eMelinda-kehitysohjelman ja talkoiden toimenpiteiden edistymistä. Seurantakyselyn tulosten pohjalta laadittiin raportti ja päätettiin kehitysohjelman seuraavista toimenpiteistä ja talkoiden jatkosta. Kehityssuunta on myönteinen, ja yhä useampi kirjasto kuvailee nyt myös sähköisiä aineistoja Melindaan. eMelindan kehitysvaihe on toistaiseksi päättynyt. Vuonna 2020 painopiste on seurannassa, erityisesti korkeakoulukirjastojen paikallisjärjestelmien uusimisen mahdollisesti aiheuttamissa muutoksissa e-aineistojen kuvailuprosessiin. Kaiken kaikkiaan toimivan yhteistyömallin varmistaminen korkeakoulukirjastojen kanssa kirjastojärjestelmä uudistuksessa sekä sektori/järjestelmäkohtaisten erityistarpeiden huomiointi ovat jatkossa painopistealueita.

Melinda ja Kansalliskirjaston vapaakappaletoiminto tekevät yhteistyötä e-vapaakappaleiden yhteydessä saatavien metatietojen hyödyntämisen kehittämisessä.

Tietokannan ja palvelun laadunvarmistusta jatketaan edelleen muun muassa talonmiestoimintaa kehittämällä ja tietokantahuoltoa automatisoimalla.

3) Melindan tekniikan kehittäminen ja teknisen alustan uusiminen

Melindan toimintamalli on järjestelmäriippumaton. Tämä tarkoittaa, että palvelulla on pohjimmiltaan samat tavoitteet ja tehtävät riippumatta siitä, missä järjestelmässä se toimii. Nykyisin palvelu ja siihen liittyvä yhteistietokanta toimii Aleph-kirjastojärjestelmässä. Kansalliskirjasto on räätälöinyt järjestelmään lisätoiminnallisuuksia muun muassa osakohteiden käsittelyyn ja tietokantahuollon osalta. Melinda-kirjastoilta kerätyn palautteen perusteella Melindan tiedontuottajayhteisön toimintaan ja itse toimintamalliin ollaan tyytyväisiä, mutta Aleph-järjestelmää pidetään kankeana ja vanhanaikaisena. Viime vuosina onkin rakennettu useita kuvailijan työskentelyä helpottavia apuohjelmia ja asiantuntijan työkaluja, kuten esimerkiksi tietueiden yhdistelytyökalu Merge+, tietueiden kyrillisten merkkien translitterointiohjelma Cyrillux ja Muuntaja-ohjelma tietueiden muuntamiseksi aineistotyypistä toiseen. Työkalut on toteutettu nykyaikaisen avoimen koodin periaatteilla. Tavoitteena on koodin uudelleenkäyttö tulevaisuudessa siten, että olemassa olevia ohjelmia, tai osia niistä, voitaisiin integroida myös Alephin aikanaan korvaavaan järjestelmäalustaan. Samoilla periaatteilla on toteutettu myös Melindan erätuontijärjestelmä.

Melindan teknisen alustan uusimisella on yhtymäkohtia korkeakoulukirjastojen taustajärjestelmien uusimiseen. Kirjastojärjestelmä uudistus tuo uusia vaatimuksia Melindan integroitumiseen eri järjestelmien kanssa. Hankintayhteistyö purkautui ja jakautui kahteen suuntaukseen (SaaS-ratkaisu, Koha) keväällä 2018. Tämän vuoksi myös päätöstä Aleph-järjestelmän korvaajasta on siirretty eteenpäin. Koha-järjestelmä on korvannut Voyager-järjestelmät osassa korkeakouluja, ja Kansalliskirjasto on ottanut käyttöön Kohaan perustuvan Fikka-järjestelmän kokoelmienhallinnassa. Melinda-Koha-integraatiot on rakennettu vuosina 2018-2019, ja ne ovat tuotannossa. SaaS-ratkaisun valinneet korkeakoulut ns.

Kirjastoverkkopalvelut

Lumikko-kirjastot valitsivat uudeksi kirjastojärjestelmäksi Ex Libriksen Alman. Ensimmäiset käyttöönotot ovat tulossa vuoden 2019 lopulla ja loput kesällä 2020. Lisäksi Aalto yliopistolla on oma järjestelmähankintaprosessi käynnissä. Melinda integroidaan myös Saas-ratkaisuihin, kuten Lumikko-kirjastojen Almaan vuosien 2019-2020 aikana. Tekninen valmistelutyö on käynnissä järjestelmätoimittaja Ex Libriksen ja korkeakoulukirjastojen edustajien kanssa. Lisäksi uudessa tilanteessa joudutaan ratkomaan myös kysymyksiä, jotka koskevat toimintamalleja ja kuvailuyhteistyötä jatkossa.

Monet jo käynnistyneet kehitystoimet ovat osaltaan vieneet eteenpäin seuraavan sukupolven Melinda-kuvailuympäristölle asetettuja tavoitteita. Esimerkiksi metatietoon kohdistuneet kehitystoimet kuten YSasta YSOon siirtyminen ja pysyvien tunnisteiden käyttöönotto (ISNI, URN) edistävät datan linkittyvyyttä jatkossa. Myös tietojärjestelmäkokonaisuuden (Finna-kirjastojärjestelmä-Melinda) uudistaminen tukee seuraavan sukupolven Melindan kehittämistä. Kokonaisuudessa Finna toimii asiakaskäyttöliittymänä, kokoelmienhallinta on kirjastojärjestelmässä esimerkiksi Koha, ja kuvailuympäristönä toimii Melinda. Tältä pohjalta kartoitetaan Melindan ja Asterin uuden teknisen alustan keskeiset vaatimukset ja alustavaihtoehdot. Tärkeää on huomioida integroitumistarpeet ja rajapinnat useisiin eri paikallisjärjestelmiin (Koha, Alma, Aurora jne.). Monet uuden sukupolven kuvailujärjestelmät ovat vielä rakenteilla kuten Folio tai Libris, joten eri toimijoiden käyttökokemusten vertailu on rajallista. Tämän vuoksi tarvitaan omia käyttökokeiluja testiympäristöissä 2-3 varten otettavalla alustavaihtoehdolla lopullisen valinnan ja päätöksenteon tueksi.

Projektin tehtävät ja aikataulut

Aiempien vuosien priorisoidut vuosittaiset projektitehtävät löytyvät kunkin vuoden projektisuunnitelmasta. Seuraavassa kuvataan vuoden 2020 tehtävät.

2020   Melindan toimintamallin ylläpito ja kehittäminen   • eMelinda-kehitysohjelma ja talkoot, priorisoitu 2017-2019, seurantavaihe 2020   ○ Ohjelman toimenpiteillä tehostettiin sähköisten aineistojen metatietojen koontia ja kuvailua Melindaan sekä kehitettiin asiaa tukevia työkaluja. Yhä useampi kirjasto kuvailee nyt myös sähköisiä aineistoja Melindaan.   ▪ Seuranta: missä määrin paikallisten kirjastojärjestelmien uudistukset vaikuttavat tilanteeseen, tarvittavat toimenpiteet   • Tuki e-aineistojen kuvailulle, viestintä, koulutukset • Melindaan mukaantulo, joustavuus   ○ Kirjastojen mahdollista valita sopivin eri liittymismalleista ○ Kohdistettu viestintä, jalkautuminen ja hyvien käytäntöjen jakaminen ○ RDA:n käytön kynnyksen madaltaminen (yleisten ja erikois-) kirjastojen piirissä ja koko metatiedon tuottajayhteisössä   ▪ Viestintä, tuki ja koulutukset, kehittyvän RDA-ohjeistuksen huomioiminen ▪ Toteutus yhteistyössä KK:n kuvailusääntöpalvelun kanssa   • Aineistotyypikohtaiset erityiskysymykset esim. musiikki • Melinda-yhteisön toiminnan ja yhteistyön kehittäminen   ○ Toimivan yhteistyömallin varmistaminen korkeakoulukirjastojen kanssa kirjastojärjestelmä uudistuksessa, sektori/järjestelmäkohtaisten erityistarpeiden huomiointi, asiakaskumppanit   ▪ Lumikko-kirjastot, Koha-kirjastot ○ Eri tiedontuottajien yhteistyön tiivistäminen

Kirjastoverkkopalvelut

- Kokemusten vaihto, hyvien käytäntöjen jakaminen
 - Yhteisten käytäntöjen ja pelisääntöjen edistäminen
 - Verkostotapaamiset ja erilaiset tilaisuudet/työpajat
 - Uudenlaiset työskentelymallit vuorovaikutteisuuden lisäämiseksi
 - Asiakaskyselyt
 - Kirjastojen vaikutusmahdollisuuksien varmistaminen
 - Prosessien ja käytäntöjen kehittäminen palautteen perusteella
 - Asiakashallinnan työkalun (Aski) hyödyntäminen
- Melindan laadunvarmistus ja tietokannan laadunparannus, konversiot
 - Tietokantahuollon automatisoinnin jatkokehitys (manuaalisen tietokantahuollon määrän jatkuvasti pienentyessä)
 - Apuvälineitä kirjastojen käyttöön
 - Automattiset massakorjausajot (3-4 krt per vuosi) ja ohjelmiston jatkokehitys
 - Konversiot, valmistelu, toteutus, jälkityöt, ohjelmistojen kehitys ja ylläpito
 - Automaattiset tuplien poistoajot, erityisesti musiikki, deduplikointi-ohjelmiston hyödyntäminen
 - Melindan talonmiestoiminta
 - Paimenkirjeet, talonmiehen infotuokiot (perus/extra), ongelmakohtiin puuttuminen, ohjeistus
- EU:n saavutettavuusdirektiivin edellyttämät toimenpiteet
 - Valmistelu, toteutus Melindan osalta

Melindan toiminnallisuuden ylläpito ja kehittäminen

- Rajapinnat ja integraatio eri paikallisjärjestelmiin (korkeakoulut, Kansalliskirjasto)
 - Korkeakoulujen Voyager-järjestelmät (asteittain poistuva)
 - Korkeakoulujen Koha-järjestelmät (ylläpito)
 - Kansalliskirjaston Koha-järjestelmä Fikka (ylläpito)
 - Lumikko-kirjastojen Alma-järjestelmä (kehitys, ylläpito)
 - Aalto-yliopiston järjestelmä (kehitys, ylläpito)
- Rajapinnat ja integraatio eri paikallisjärjestelmiin (yleiset kirjastot ja erikoiskirjastot)
 - Aurora-järjestelmät (ylläpito)
 - Koha-Suomen Koha/TäTi-järjestelmä (kehitys, ylläpito)
 - Helmet/Sierra-järjestelmä (ylläpito)
 - Mikromarc-järjestelmät (selvitys)
- Auktoriteettitietokanta Asterin ylläpito ja jatkokehitys
 - Auktoriteettitietueiden ja bibliografisten tietueiden linkkaus
 - Vaihe 3: Määrittely, toteutus ja migraatioajot muiden kuin Fennica- ja Viola-tietueiden osalta
 - Auktoriteettituotannon hajautus ja katteen laajennus Asterissa, kokeilut kirjastojen kanssa, ensisijaisesti vapaakappalekirjastot
 - Toimintamallin määrittely korkeakoulukirjastojen kanssa kirjastojärjestelmäudistuksessa, Lumikko-kirjastot, Aalto yliopisto
 - Uudet liittyjät
 - Tekninen toteutustyö per kirjasto (mm. käyttöoikeudet, replikointi, aineistonsiirto)
 - Yhteistyö muiden toimijoiden kuten Sanasto kanssa, selvitys
 - Auktoriteettitietueiden tuplakontrollin määrittely ja toteutus
 - Pysyvien tunnisteiden, kuten ISNI ja URN, hyödyntäminen Asterissa/Melindassa
 - Sanastojen (YSO, YSO-paikat, SLM, SEKO) automaattinen päivitys Asteriin

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

- Arto artikkelitiedot Melindassa
 - Varmistetaan Artiva-tallennuslomakkeen käytön sujuvuus Melinda-ympäristössä, ylläpito
- Apuohjelmien ja kuvailutyötä helpottavien työkalujen ylläpito ja jatkokehitys
 - Caretaker
 - lisätään ominaisuus, joka täydentää yhdellä kielellä tehdyt kuvailut toisellekin kotimaiselle kaksikielisten sanastojen osalta (YSO, YSO-paikat, SLM, SEKO) URIn perusteella
 - Muuntaja (uudet aineistotyypimuunnokset)
 - Merge+ (ylläpito)
 - Cyrillux (jatkokehitys)
 - Tarpeen mukaan uudet työkalut
- Melindan erätuontijärjestelmän (ulkoisten toimijoiden aineistokanavan) ylläpito ja jatkokehitys
 - Tuplakontrolli
 - Osakohteellisten aineistojen tuki
 - Musiikkiaineistot
 - Journal.fi aineisto
 - Uusitun ISBN-palvelun kautta tulevien metatietojen hyödyntäminen
 - e-vapaakappaleiden kautta tulevat metatiedot, onix-aineistot ja uutena musiikki
 - Uusien tiedontuottajien/tietolähteiden konversiot ja integrointi järjestelmään

Melindan teknisen alustan uusiminen, seuraavan sukupolven Melinda

- Seuraavan sukupolven kirjastojärjestelmäkokonaisuus: Kokoelmienhallinta kirjastojärjestelmässä kuten Kohassa, asiakasliittymä Finnassa, Melindassa kuvailuympäristö. Rajapinnat ja integraatio eri kirjastojärjestelmiin (Koha, Alma, Aurora, jne.).
 - Tältä pohjalta kartoitetaan Melindan ja Asterin uuden teknisen alustan keskeiset vaatimukset ja alustavaihtoehdot.
 - Huomioitava, että monet uuden sukupolven kuvailujärjestelmät ovat vielä rakenteilla kuten Folio, Libris. Kartoitetaan vaihtoehdot. Mikäli päädytään valmisohjelmistoon, tehdään kilpailutus.
 - Mahdollisuuksien mukaan testiympäristöjen asennus ja järjestelmien kokeilukäyttö vrs. keskeiset vaatimukset (tekniikka ja käyttäjänäkökuva) päätöksenteon tueksi.
- Melindan ja Asterin datan avaaminen linkitettyinä datana, rajapintojen avaaminen
 - Edetään Kansalliskirjaston avoimen datan palvelun suunnitelman mukaisesti
- Melindan integroituminen muihin palveluihin ja järjestelmiin
 - Melindan ulkoisten toimijoiden aineistokanavan hyödyntäminen integraatioissa kolmansien osapuolien, kuten eri metatiedontuottajien kanssa
- Kuvailun automatisoinnin eteenpäin vienti
 - Tutkitaan ja kokeillaan automaattista sisällönkuvailua edistävän Annif-työkalun ja muiden vastaavien ohjelmien integrointia ja hyödyntämistä Melindassa

Kuvailutiedon tuotantoympäristön laajentaminen metatiedon toimijayhteisön (kirjastot, kustantajat ja muut metatiedon tuottajat) kanssa, kuvailun ekosysteemi, Melindan katteen laajentaminen

- Yleisten kirjastojen Melindan kehityspolku
 - Jo Melindassa mukana olevien yleisten kirjastojen kehitystarpeiden huomiointi
- Uusien mukaan tulevien yleisten kirjastojen koulutusten ja käyttöönottojen valmistelu ja läpivienti

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

- Aurora-kirjastokimpat (Sata, Heili, Lastu)
- Koha-Suomeen kuuluvat kirjastot
- Yhteistyö (yleisten) kirjastojen ja muiden toimijoiden, HKK/VAKE, kustantajat, Kirjavälitys ja Kirjastopalvelu kanssa metatiedon tuotantoprosessin ja kuvailun ekosysteemin kehittämisessä
 - Yhteisen tavoitetilän (vision) määrittely ja etenemisen askeleet
 - Kuvailun automatisoinnin ratkaisujen kokeilu yhteistyössä
 - Yhteistyö kustantajien kanssa metatiedon tuotantoprosessin alkupäässä, uudistetun ISBN-palvelun hyödyntäminen
 - Melindan integroituminen mahdollisiin koko kirja-alan tietovarantoratkaisuihin
- Erikoiskirjastojen ja muiden yksittäisten kirjastojen käyttöönottojen valmistelu
 - Ensimmäisessä vaiheessa Aurora-kirjastojärjestelmää käyttävät kirjastot
 - Celia-kirjaston koulutus, käyttöönoton valmistelu ja läpivienti
 - Muut

Palvelun tuki

- Tuotannossa olevien organisaatioiden tuki ja asiakastuen kehittäminen, palveluposti
- Palvelun tukimalli, laajempi käyttäjäkunta ja uudet integroituvat järjestelmät huomioitava
 - Yhteistyö eri osapuolien kanssa
 - Lumikko-kirjastot: ExLibris/Alma
 - Korkeakoulukirjastot: Koha
 - Yleiset kirjastot: Axiell/Aurora, Koha-Suomi, Helmet/Sierra
 - Kansalliskirjasto: KK-Koha (Fikka)
 - Artiva-lomakekäyttäjät (uusi käyttäjäryhmä Melindassa, mukana kirjastojen ulkopuolisia käyttäjäorganisaatioita)
 - Fennica- ja Viola-kuvailun tuki Melindassa
- Käyttäjien koulutukset ja ohjeistukset
 - Yhteistyö eri osapuolien (kuten ExLibris, Axiell, Koha, Koha-Suomi) kanssa, käyttöönottokoulutukset
 - Melinda-Aleph -perus- ja kertauskoulutukset
 - Täydentävät teemakoulutukset
- Käytönseuranta ja raportointi, tunnusluvut
- Tilastoinnin kehittäminen, visualisointi
- Aineistojen karttumisen seuranta
- Kuvailukäytäntöjen kehittämiseen osallistuminen (kansalliset asiantuntijaryhmät)
 - Ryhmien ja palvelun/projektin välinen yhteistyö
 - RDA-kuvailun kehittämisen aiheuttamat muutokset Melinda-ohjeistukseen
- Viestintä ja palvelun markkinointi
 - KK:n kanavat (Missä mennään -webinaarit ja tiedotteet, uutiskirjeet)
 - Melinda-wikin säännöllinen päivitys ja ajan tasalla pito
 - Muut tiedotteet, tilaisuudet ja kanavat tarpeen mukaan

Henkilöstön osaamisen kehittämien

- Projektin- ja työpakettienhallintataidot takaavat tehokkaan palvelun kehittämisen ja laajentamisen läpiviennin
- Asiakaspalvelutaidot kun asiakaskunta laajentuu koko ajan
- Melindan metadatan lukutaito myös teknisille ihmisille
- Kuvailukäytännöt (RDA) poikkeavat oleellisesti aiemmasta käytännöstä
- Seuraavan sukupolven kirjastojärjestelmien ymmärrys Melindan näkökulmasta alustan

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

uusimista varten, tekninen ja toiminnallinen puoli
• Nykyaikaisen avoimen koodin luku- ja ohjelmointitaidot kuten javascript, node.js• Avoimen koodin hallinta ja siihen liittyvä osaaminen

Projektin lopputulokset

Hankekauden päättyessä vuonna 2020 Melinda on kansallinen kuvailutiedon tuotantoympäristö ja keskeinen toimija kuvailun ekosysteemissä. Erityisesti kotimaisten aineistojen (ml. sähköiset aineistot) osalta Melinda on kattava metatietovaranto. Melindan tuotantopohja on laajentunut uusien kirjastojen sekä ulkoisten toimijoiden osalta. Kansallisten tietokantojen kuvailutuotanto on keskitetty Melindaan. Toimintamallia ja tekniikkaa on kehitetty vastamaan kuvailutyön uusiin tarpeisiin ratkaisuilla, jotka mahdollistavat tulevaisuudessa vaiheittaisen siirtymisen avoimeen linkitettyyn metatietoon. Kuvailutyötä helpottavia uusia välineitä ja automaattisia tekniikoita on käytössä.

Projektin hyväksymiskriteerit

Hyväksymiskriteerit hankekauden (2017-2020) päättymiselle määritellään vuoden 2020 lopussa. Hankekauden päättyessä tehdään tarpeen mukaan loppuraportti, joka kokoaa opitut kokemukset ja palvelun jatkokehityksen. Tärkeimpien työpakettien/osaprojektien päättyessä voidaan tehdä työpaketin/osaprojektin loppuraportti. Seuraavan tuloskauden (2021-) hankesuunnitelma/pitkän tähtäimen suunnitelma on valmistunut.

Projektin liiketoimintaperuste

Hankkeen aiemman vaiheen 2012-2016 hyödyt on kuvattu erillisessä dokumentissa. Tiivistelmä löytyy myös vuosittaisista projektisuunnitelmista.

Jakson 2017-2020 hankesuunnitelmassa, Kansallinen metatietovaranto Melinda: tavoitteet ja kehittäminen tuloskaudella 2017-2020, kuvataan tulevat hyödyt:

- Integroitavuus
Kansallisesti ja kansainvälisesti keskitettyjen rajapintojen kautta. Rajapintoja ei tarvitse rakentaa jokaiseen järjestelmään erikseen. Saadaan kustannussäästöjä.
- Yhteen toimivuus
Tekninen ja semanttinen yhteen toimivuus. Sekä kuvailutiedon että kuvailukäytäntöjen, sääntöjen, tunnisteiden, standardien ja toimintatapojen osalta. Tiedon laatu ja hyödynnettävyys paranevat.
- Tehokkuus
Päällekkäisen työn minimointi, kun eri metatiedon tuottajat voivat hyödyntää toistensa tuottamaa tietoa ja olemassa olevia rekistereitä. Vastaava työpanos voidaan kohdistaa muualle.
- Avoimuus
Tuo uudelleen käytettävyyttä. Luo uusia sovellusmahdollisuuksia eri osapuolille, myös kirjastojen ulkopuolisille toimijoille.

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

- Vuorovaikutteisuus
Verkostoituminen ja osaamisen jakaminen koko metatiedon toimijayhteisössä.

Hankkeen kustannukset:

Kustannuksia aiheuttavat henkilötyön lisäksi ohjelmistolisenssit (uusien lisenssien hankintakustannukset ja vuosittainen ylläpitomaksu) sekä CSC:n vuosittainen palvelimien ylläpitomaksu.

OKM myöntää Melindalle rahoitusta, jolla katetaan ylläpito- ja kehittämistyötä sekä yleisten kirjastojen mukaantulot. Osa työstä katetaan Kansalliskirjastossa perustyön kautta. Lisäksi liittyvissä kirjastoissa suoritetaan Melindan käyttöönottoprojektien tehtäviä. Ne hoidetaan kirjastoissa pääosin virkatyönä.

Erikoiskirjastojen mukaantuloon liittyy rahoituksellisia haasteita, koska ne sijoittuvat eri hallinnon aloille ja eri ministeriöiden alaisuuteen. Keskitetyn rahoituksen saaminen näyttää epätodennäköiseltä. Tämä vuoksi on tehty erillinen hinnoittelumalli.

Projektin sisältö

Uusien kirjastojen Melinaan liittyminen sekä muiden uusien metatiedontuottajien mukaantulo Melinda-yhteistyöhön laajentaa Melindan katetta ja vaikuttavuutta. Metatiedon vastaanottoa ja välitystä eri sisällön tuottajilta kuten kustantajilta ja muilta toimijoilta sekä ulkoisista rekistereistä edistetään keskitettyjen rajapintojen ja erätuontijärjestelmään perustuvan Melindan ulkoisten toimijoiden aineistokanavan avulla. Melinda integroidaan muihin kansallisiin ja kansainvälisiin palveluihin, ja sen metatiedot ja rajapinnat avataan Kansalliskirjaston avoimen datan palvelun suunnitelman mukaisesti.

Kuvailuympäristössä lähivuosina tapahtuvat suuret muutokset edellyttävät Melindan kehittämistä. Melinda-kirjastojen kuvailijan työ muuttuu lähivuosina monin tavoin. Muutoksia tuovat RDA-kuvailusäännöt, avoimuus, linkittyminen, ontologiat, nimipalvelut, tunnisteet ja standardit. Lisäksi kuvailtava aineisto muuttuu painetun aineiston määrän vähentyessä ja sähköisen aineiston puolestaan lisääntyessä. Oppimateriaalien muuttuessa yhä enemmän digitaalisiksi aineistoiksi e-aineistojen metatietojen käsittelykysymys on erityisen tärkeä korkeakoulukirjastojen kannalta.

Katteen laajentaminen, mukaantulot

Melinaan mukaantuloon tarjotaan joustavuutta. Erilaisista liittymismalleista kukin kirjasto voi valita parhaiten itselleen sopivan. Esimerkiksi kevyt mukaantulo uusilla aineistoilla mahdollistaa Melinda-kuvailuyhteisöön pääsyn nopeasti ilman, että kaikkea paikalliskannan aineistoa siirretään Melinaan. Puolestaan kirjasto, joka haluaa kaikki hyödyt irti Melinda-yhteisöstä, voi liittyä perinteisen mallin mukaan, jolloin paikalliskannan koko aineisto viedään Melinaan. Näiden kahden ääripään lisäksi on löydettävissä myös välimuotoja (taulukko 1).

Kansallinen metatietovaranto Melinda Erilaiset mukaantulon mallit

	"Kevyt"	"Pikku räätäli"	"Iso räätäli" (perinteinen)
Liittymismalli	Mukaan uusilla aineistoilla; paikalliskannan aineistoa ei siirretä liittymisen yhteydessä Melindaan	Mukaan rajatulla aineistolla; paikalliskannasta siirretään vain osakohteetonta aineistoa tai helposti rajattavia kokoelmia liittymisen yhteydessä Melindaan	Mukaan laajalla aineistolla; paikalliskannasta siirretään myös osakohteellista aineistoa (koko kanta) liittymisen yhteydessä Melindaan
Optio:			Suositeltavin
Mallista toiseen siirtyminen myöhemmin			

 KANSALLISKIRJASTO

Taulukko 1. Erilaiset Melindaan mukaantulon mallit

Kuhunkin Melindan mukaantulomalliin liittyy hyötyjä ja haittoja (taulukko 2), jotka kirjaston on hyvä huomioida mallia valitessaan. Lisäksi muiden kuin keskitetyn rahoituksen piiriin kuuluvien kirjastojen osalta valittu liittymismalli määrittelee palveluun mukaantulon kustannuksen ja vuosittaisen ylläpitomaksun.

Kansallinen metatietovaranto Melinda Erilaiset mukaantulon mallit

	"Kevyt"	"Pikku räätäli"	"Iso räätäli" (perinteinen)
Hyödyt	Nopeasti mukaan Melinda-kuvailuyhteisöön: -uudet aineistot -Melindasta haku, muokkaus ja päivitys takaisin Melindaan	Mukaan Melinda-kuvailuyhteisöön: -uudet aineistot -Melindasta haku, muokkaus ja päivitys takaisin Melindaan	Täysin mukaan Melinda-kuvailuyhteisöön, oma tietokanta tulee siivottua (laatu), kirjaston aineistot mukaan metatietovarantoon -> kansallinen näkyvyys, replikoinnin täysi hyödyntäminen
Haitat	Replikoinnin hyödyntäminen rajallista, oman tietokannan siivous liittymisen yhteydessä jää pois (laatu), kirjaston vanhat aineistot eivät kasvata metatietovarantoa	Replikoinnin hyödyntäminen rajallista, suuri osa omasta tietokannasta voi jäädä siivoamatta (laatu), kirjaston aineistot eivät kasvata laajasti metatietovarantoa -> kansallinen näkyvyys ei paras mahdollinen	Oman tietokannan siivoaminen vie resursseja (huom! massakorjaimet auttavat), isojen aineistojen siirto Melindaan vie aikansa

Taulukko 2. Erilaisten mukaantulon mallien hyödyt ja haitat

Yleisten kirjastojen mukaantulot jatkuvat. Mukaantulojen järjestys ja aikataulut sovitaan yhteistyössä yleisten kirjastojen kanssa. Liittymiset edellyttävät Kansalliskirjaston puolelta panostusta koulutukseen ja ohjeistukseen teknisten toimenpiteiden ja muun tuen lisäksi.

Organisaation käyttämän kirjastojärjestelmän on myös kyettävä toimimaan yhteen Melindan kanssa, eli siinä on oltava tarvittavat rajapinnat luettelointia, tiedonhakuja ja muita tarvittavia toimintoja varten. Keskeisessä roolissa on tällöin yhteistyö kirjastojen järjestelmätoimittajien ja muiden osapuolien kanssa järjestelmien rajapinta- ja integraatio sekä muiden teknisten kysymysten ratkaisussa.

Rajapintojen ja integraation rakentaminen Koha-Suomen Koha/TäTi -järjestelmään on valmistumassa. Koha-kirjastot tulevat mukaan kevyellä liittymismallilla vuoden 2020 alkupuolella. Uusia mukaan lupautuneita Aurora-kirjastoja ovat Satakirjastot, Heili-kirjastot ja Lastu-kirjastot. Näiden käyttöönotot tulevat vuonna 2020. Yleisten kirjastojen kate alkaa olla hyvä vuosien 2019-2020 liittymisten jälkeen, vaikka joitakin pienempiä Aurora-kirjastokimppoja on tulossa mukaan vielä vuoden 2021 aikana. Helmet/Sierra-integraatio otettiin käyttöön vuonna 2019 erätuontipohjaisena erillisratkaisuna. Mikromarc-kirjastojen kanssa ei ole vielä aloitettu rajapintojen ja integraation rakentamista, mutta selvitystyö on suunnitteilla vuonna 2020. Selvitystyön pohjalta päätetään, lähdetäänkö Melinda-Mikromarc-integraatiota rakentamaan vuosina 2021-2022. Axiell Oy on ostanut Mikromarc-järjestelmän sekä useissa erikoiskirjastoissa olevan Prettylib-järjestelmän. Tällä hetkellä ei ole tiedossa järjestelmien tulevaisuudennäkymistä muuta kuin, että Prettylibiä ei enää kehitetä.

Liittyessään Melindan tiedontuottajaksi kirjaston paikallisessa järjestelmässä ja tietokannassa olevien aineistojen metatiedot siirretään (load) Melindan tietokantaan (perinteinen malli). Tämän jälkeen kirjasto voi aloittaa aineiston kuvailun suoraan Melindaan. Yhteys rakennetaan myös toiseen suuntaan Melindasta paikallisjärjestelmään tietojen ajantasaista liikkumista varten (replikointi).

Kirjaston on käyttöönottoprojektin yhteydessä käytävä läpi kuvailuprosessinsa ja mukautettava se uuteen käytäntöön. Lisäksi tarvitsee tutustua riittävän hyvin oman paikalliskantansa sisältöön ja siivota turhia tietoja, kuten tuplatietueet (perinteinen malli). Ennen varsinaista aineistonsiirtoa tehdään kokeellisia aineistonsiirtoja (ns. koeajoja) Melindaan. Koeajot ovat usein iteratiivisia ja niiden pohjalta nähdään, mitä välttämättömiä korjauksia aineistoon tarvitsee tehdä ennen Melindaan vientiä. Manuaalisyön vähentämiseksi suurin osa korjauksista pyritään hoitamaan automaattisilla massakorjauksilla. Paikalliskantaan tarvitsee tehdä RDA- ja YSOsta YSOon -konversiot (järjestelmätoimittaja) ennen varsinaista aineistonsiirtoa. Käytännössä ne kannattaa tehdä jo ennen koeajoja. Edellytyksenä mukaantulolle on kirjastojärjestelmien ja -datan yhteen toimivuus ts. RDA-kuvailusääntö MARC 21 -formaattissa.

Melindaan kuvaillaan aineistojen bibliografiset tiedot MARC 21 -formaatin mukaisesti yhtenäisillä periaatteilla. Mikäli kirjastolla on vielä käytössä joku muu MARC-versio, sen on ennen Melindaan mukaantuloa muokattava aineistonsa MARC 21 -formaatin mukaiseksi. Melindaan voidaan kuvailla erilaisten aineistojen metatietoja (monografiat, kausijulkaisut, e-aineistot, jne.). Osakohteellisen aineiston kuten musiikin kuvailu on ollut mahdollista Melindassa vuodesta 2014 alkaen. Nykyinen Melinda (Aleph-järjestelmässä) ei sisällä varasto- ja nidetietoja, joten niiden lisääminen aineistoon joudutaan kirjastossa tekemään paikallisjärjestelmässä kuten Voyager. Yleisten kirjastojen osalta on käytäntö, jossa luettelointiohjelman tarjoaa paikallisjärjestelmän toimittaja. Tällöin kirjastojen ei tarvitse opetella uuden luettelointiohjelman käyttöä.

Projektissa kehitetään ja laajennetaan kuvailutiedon tuotantoympäristöä yhteistyössä metatiedon toimijayhteisön (kirjastot, kustantajat ja muut metatiedon tuottajat) kanssa metatiedon linkaaren eri vaiheissa (ennakkotiedot, hankintatiedot, rikastaminen, täydentäminen, avaaminen, säilyttäminen). Tässä tehdään kirjastojen kanssa yhteistyötä metatiedon tuotantoprosessin tehostamisen osalta. Kuvailun tuotantoympäristön kehittäminen sivuaa

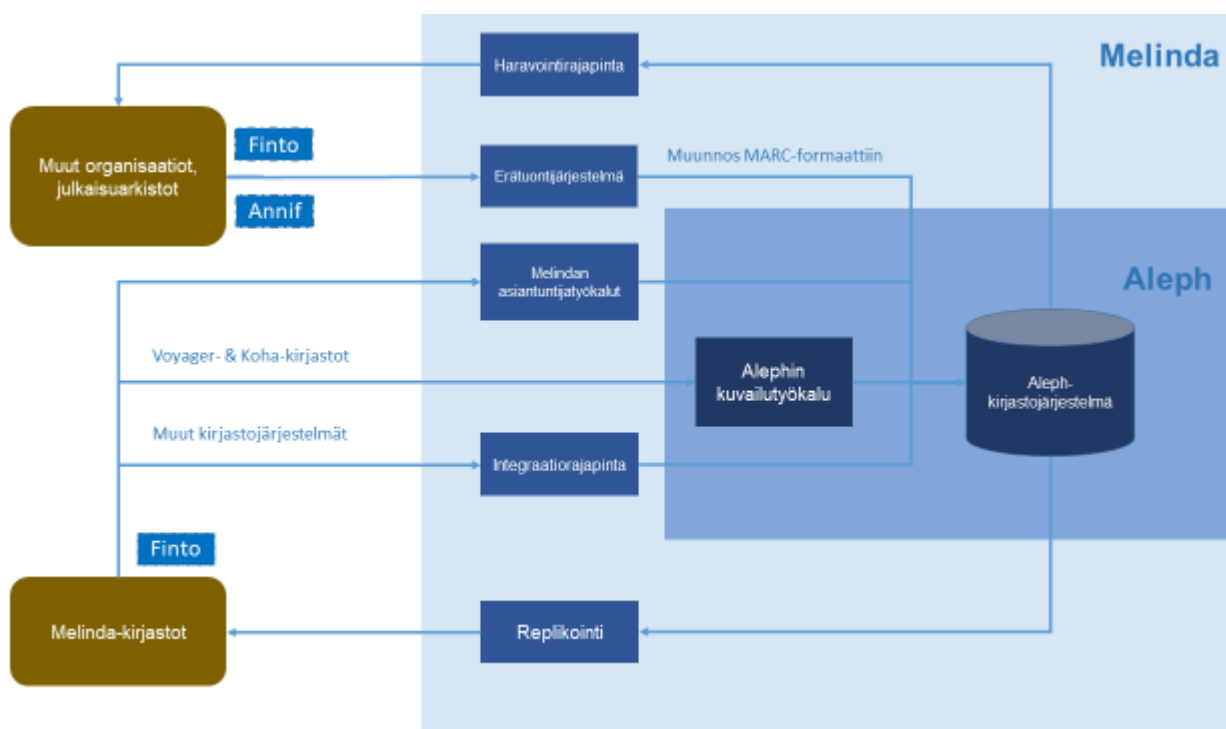
21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

laajempaa kuvailun ekosysteemiin liittyvää kehitystyötä. Rajapintojen avulla mahdollistetaan järjestelmien yhteentoimivuus ja tietovirtojen liikkuminen eri järjestelmien välillä (kuva 1). Lumikko-kirjastojen Alma-järjestelmän ja Melindan välillä integraation rakentaminen on käynnissä. Ratkaisussa joudutaan ottamaan käyttöön Ex Libriksen tarjoamat rajapintaratkaisut kuten x-server Melindan omien rajapintojen sijaan.

Asteri auktoriteettitietokanta

Melindan auktoriteettitietokanta Asteri on oma tietokanta Aleph-alustassa. Se mahdollistaa auktoriteettien käytön ja auktoriteettien tuotannon Melindaa käyttävillä kirjastoilla. Asteri kattaa henkilö- ja yhteisöauktoriteetit sekä jatkossa myös teosauktoriteetit. Lisäksi Asterissa ovat sanastot (YSO, YSO-paikat, SML sekä jatkossa myös SEKO). Kesällä 2019 YSO:n eli Yleisen suomalaisen ontologian käyttö korvasi Yleisen suomalaisen asiasanaston (YSA) ja Melindan tietokantaan tehtiin YSAsta YSOon -konversio. Hajautetun auktoriteettituotannon edistämistä jatketaan valikoiduilla kirjastoilla. Asterin alustajärjestelmä uusiutuu tulevaisuudessa samassa yhteydessä kuin Melindan alusta. Pysyvien tunnisteiden kuten ISNI ja URN käyttöönotto ovat auktoriteettitietokannan käynnissä olevia kehityskohteita.

Kuva 1. Melindan ja paikallisjärjestelmien väliset tietovirrat

Projektin rajaus

Kyseessä on monivuotinen hanke, jonka tehtäviä on priorisoitu eri vuosille. Tässä suunnitelmassa keskitytään vuoden 2020 tehtäviin ja tuotoksiin. Suunnitelmassa kuvataan Kansalliskirjastossa tehtävä työ. Asiakasorganisaatioissa (kirjastoissa) tehtävä työ kuvataan kunkin organisaation omassa suunnitelmassa.

Kansalliskirjastossa tehtävä uusiin metatiedon kuvailukäytäntöihin liittyvä RDA-kuvailusääntöjä koskeva työ ja tuki (Kuvailusääntöpalvelu) ovat metatietovarantopalvelun ja hankkeen ulkopuolella.

21.11.2019

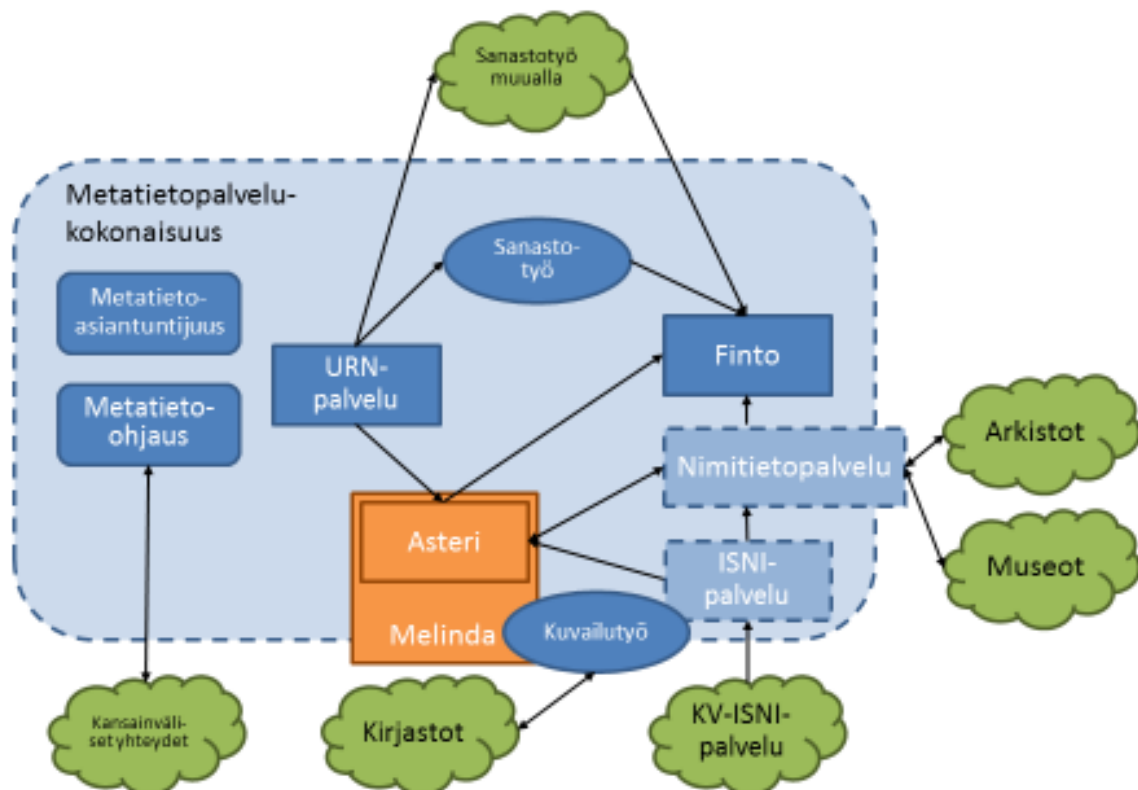
Kirjastoverkkopalvelut

RDA-kuvailusääntö on kehitetty ensisijaisesti tiedonhakijoiden muuttuneisiin tarpeisiin. RDA (Resource Description and Access) uudistaa kuvailutyötä huomioimalla moniulotteiset tietoaineistot ja tiedonhakijoiden odotukset. RDA sisältää aineiston kuvailuohjeiden lisäksi ohjeet toimijoiden (henkilöt, yhteisöt ja suvut) kuvailuun ja sanastotyöhön eli aiheiden kuvailuun. Uudet kuvailusäännöt antavat semanttisen kehyksen kuvailutyölle ja tukevat kuvailutiedon tuotannon siirtymistä vaiheittain vanhasta, korttiluettelomaisesta sekä ensisijaisesti tiedon syntaksiin perustavasta tietuepohjaisesta kuvailusta kohti rakenteisempaa ja semanttisesti yhteen toimivaa kuvailua.

Arkisto- ja museosektori ottavat käyttöönsä RDA-kuvailuohjeet toimijoiden kuvailun osalta, mikä lisää muistiorganisaatioiden yhteistyötä kuvailutuotannossa. Toimijoiden kuvailussa tavoitteena on, että jatkossa voidaan hyödyntää erilaisia nimitietoja ja tunnisteita sisältäviä kansallisia ja kansainvälisiä rekistereitä ja palveluita.

Muistiorganisaatioiden keskinäisen yhteistyön lisäksi tarvitaan kuvailujen yhteistuotantoa mm. muun julkishallinnon, julkaisualan ja tutkimusalan kanssa. Kuvailutyössä hyödynnetään myös muiden kansallisten ja kansainvälisten toimijoiden tuottamaa laadukasta tietoa. Yhteistyön laajentuminen edellyttää kirjastojen metatiedon rakenteen ja tuotantovälineiden joustavuutta. RDA-standardin pohjalta voidaan rakentaa kuvailua yhtenäistäviä sanastoja, rekistereitä ja ontologioita, jotka tukevat RDA-kuvailutietojen käyttöä esimerkiksi avoimena konekielisenä linkitettyinä datana, joka tarvitsee tuekseen tunnisteita ja standardeja.

Alla olevassa tavoitekuvasa (kuva 2) näkyy Melindan ja siihen kuuluvan Asteri auktoriteettitietokannan suhde muihin Kansalliskirjaston tarjoamiin metatietopalveluihin. Tässä dokumentissa kuvataan Melindan suunnitelma vuodelle 2020. Muiden osien kehittämissuunnitelmat on kuvattu omissa dokumenteissaan.

Kuva 2. Melindan suhde muihin Kansalliskirjaston tarjoamiin metatietopalveluihin

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

Kuvailun ekosysteemi on kaikkia osapuolia hyödyttävää kuvailutiedon yhteisöllistä tuottamista ja avointa jakamista. Ekosysteemin toimijoilla on tavoitteena yhteistyönä (resurssi)tehokkaasti tuotettu laadukas ja asiakasliittymien loppukäyttäjää parhaalla mahdollisella tavalla palveleva metatieto. Melinda on keskeinen osa kuvailun ekosysteemiä ja on mukana sen kehittämisessä ja yhteistyössä Kansalliskirjaston kuvailupolitiikan edellyttämällä tavalla. Metatietovarantopalvelu ja -hanke ei vastaa kuvailun ekosysteemin eikä KK:n kuvailupolitiikan kehittämisestä kokonaisuutena. Tässä suunnitelmassa on siten kuvattu vain Melindan yhtymäkohdat edellä mainittuihin. Kuvailun ekosysteemin sekä KK:n kuvailupolitiikan tavoitteet ja kuvaukset löytyvät omista dokumenteistaan.

Ylläpito ja tuki

Melinda-palvelun kehittämisen ja tiedontuottajien joukon laajentamisen ohella Melindaan liittyy erilaisia ylläpito- ja tukitehtäviä. Näitä ovat ainakin järjestelmähuoltoon liittyvät tehtävät, tietokantahuolto, pienkehitys, käyttäjätuki, kuvailukäytäntöihin ja –standardeihin liittyvät asiat sekä sopimukset ja lisenssit ulkoisten toimijoiden kesken.

Järjestelmähuoltoon liittyvät toiminnot, joilla varmistetaan järjestelmän jatkuva toimivuus tuotantoympäristössä. Töiden priorisoinnissa päivittäinen tuotannon toimivuus priorisoidaan ensimmäiseksi.

- Päivittäinen tuotanto
 - Teknisen palvelualueen ja järjestelmien toimivuus
 - Replikoinnit Melindan tietokannan ja paikallisten tietokantojen välillä
 - Akuuttien virhetilanteiden korjaus
 - Käyttäjähallinta
- Muut tuotantoympäristöön liittyvät tehtävät
 - Huoltokatkoihin liittyvät toiminnot ja niistä tiedottaminen
 - Versiopäivitykset (Aleph, Oracle), toimittaja-yhteistyö
 - Palvelinympäristön päivitykset, CSC-yhteistyö
 - Luettelointitilastojen ylläpito

Järjestelmähuoltoon liittyvät tehtävät hoidetaan linjaorganisaation perustoiminnan puitteissa ja eivät sisälly projektitehtäviin. Linjaorganisaation vastuuhenkilön tulee tiedottaa versio- ja palvelinympäristön päivityksistä riittävän ajoissa projektipäällikköä, jotta voidaan yhdessä sopia päivityksille sellainen ajankohta, joka on sopiva tuotannon ja projektitehtävien etenemisen kannalta.

Käyttäjähallintaan liittyvät toiminnot, joilla varmistetaan käyttäjähallinnan toimivuus ja mahdollistetaan uusien tunnusten luonti kuuluvat samoin edellä mainittuihin linjaorganisaation hoitamiin järjestelmähuollon tehtäviin. Kuitenkin uusien tiedontuottajien liittyessä Melindaan hoidetaan käyttäjätunnusten luonti käyttöönottoprojektien yhteydessä.

Tietokantahuollon päivittäiset tehtävät kuten tuplatietueiden yhdistäminen tai väärinyhdistyneiden erottaminen hoidetaan linjaorganisaation perustoiminnan puitteissa ja eivät sisälly projektin tehtäviin. Kuitenkin uusien mukaan tulleiden kirjastojen dataan liittyvät korjaus- ja jälkitoimet sisältyvät projektin tehtäviin. Tietokantahuollon kehitys kuten automatisoinnin jatkokehitys sisältyy projektin tehtäviin.

Pienkehitys kattaa pienet tekniset ja toiminnalliset parannukset jo olemassa oleviin ratkaisuihin kuten esimerkiksi päivitykset tietokannan huollon ohjelmiin (Merge+) tai muihin apuvälineisiin (Muuntaja tms.), muutokset replikoinnin säätöihin, yhdistyvien organisaatioiden aiheuttamat muutokset tai kirjastojen aineistojen lisäajot. Projektin otetaan mukaan pienkehitystehtäviä soveltuvin osin.

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

Käyttäjätuki kattaa

- palvelupostilaatikon
- palautekyselyt
- käyttäjätilaisuudet

Melindaan liittyvä käyttäjäviestintä hoidetaan keskitetyn ([melinda-posti\(at\)helsinki.fi](mailto:melinda-posti(at)helsinki.fi)) postilaatikon avulla. Palvelupostilaatikon ylläpito ja päivystys hoidetaan linjaorganisaation perustoiminnan puitteissa. Koska postilaatikko hoitaa sekä palvelun sisältöön, tekniikkaan ja myös projektiin kuuluvaa käyttäjäviestintää, eskaloituu palvelupostilaatikosta projektille tehtäviä. Kirjaston liittymisvaiheessa viestintä kirjaston ja projektin välillä on runsasta, ja tämä hoidetaan pitkälti palvelupostin ulkopuolella.

Palvelun laajetessa voimakkaasti tulee tarvetta tehdä erilaisia Melindaan kohdistettuja palautekyselyjä toiminnan kehittämisen pohjaksi. Nämä hoidetaan projektin puitteissa soveltuvin osin samoin kuin Melindan käyttäjätilaisuudet, tiedottaminen ja markkinointiviestintä sekä talonmiehen tuokiot ja paimenkirjeet.

Palvelun tukimallin kehittäminen palvelun laajentuessa kuuluu projektin tehtäviin. Yleisten kirjastojen liittymisten yhteydessä on huomioitava palvelun tukimallin kehittäminen siten, että yhteistyö kolmansien osapuolien (kuten Axiell, Koha-Suomi) kanssa tukipyynnöissä saadaan sovittua asiakkaan kannalta parhaalla mahdollisella tavalla.

Kuvailukäytäntöihin ja -standardeihin liittyvät asiat kuten osallistuminen kansallisiin asiantuntijaryhmiin ja kehittämistyöhön hoidetaan linjaorganisaation perustoiminnan puitteissa. Projektin tehtävänä on seurata kuvailuasioita, jotta sieltä tuleviin tarpeisiin voidaan varautua projektisuunnittelussa.

Sopimukset ja lisenssit kuten Melindan palvelusopimukset ja ulkoisten toimijoiden kanssa tehdyt sopimukset hoidetaan linjaorganisaation perustoiminnan puitteissa samoin kuin ohjelmistolisensseihin liittyvät asiat. Projektipäällikkö tiedottaa uusien liittyneiden palvelusopimus- ja lisenssitarpeista linjaorganisaation vastuuhenkilöitä sekä hankkeen kehittämistoimista mahdollisesti aiheutuvasta muutostarpeesta palvelusopimukseen (kuten uudet sopimusliitteet). Linjaorganisaation vastuuhenkilöiden tulee vastaavasti tiedottaa projektipäällikköä tietoonsa tulevista sopimuksista ja lisensseistä koskevista muutoksista.

Projektin ympäristö

Keskeiset toimijat ja sidosryhmät

Metatietovarantoon liittyviä keskeisiä toimijoita ovat opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) sekä kuvailutiedon tuottajat ja käyttäjät kirjastoissa. Lisäksi yhteistyötahoja ja sidosryhmiä ovat ulkopuoliset kuvailu- ja ennakkotietojen tuottajat sekä metatietovarannon teknisen alustan toimittaja (nyk. Ex Libris), yleisten kirjastojen järjestelmien (Aurora ja Mikromarc/Axiell, Koha, Sierra/Innovative yms.) toimittajat ja palvelininfrastruktuuritoimittaja (CSC) sekä kehittäjäyhteisöt.

Kansalliskirjaston asiantuntijat koskien Fennicaa ja Viola, auktoriteetteja sekä metatiedon ja RDA:n kehitystä muodostavat keskeisen Kansalliskirjaston sisäisen yhteistyötahon. Tarve eri toimijoiden kanssa tehtävälle yhteistyölle arvioidaan tapaus- ja tilannekohtaisesti. Viestintäsuunnitelmassa kuvataan projektin yleinen tiedotus keskeisille toimijoille ja yhteistyötahoille.

Lisäksi on huomioitava Kansalliskirjaston muiden palveluiden/kärkihankkeiden kuten Finna ja Finto sekä muiden metatietopalveluiden projektipäälliköiden ja asiantuntijoiden välinen yhteistyö eri hankkeiden välisten riippuvuuksien tunnistamisessa sekä projektihallinnan ja -työn yhteisten toimintamallien kehittämisessä.

Lopputuloksen ympäristö

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

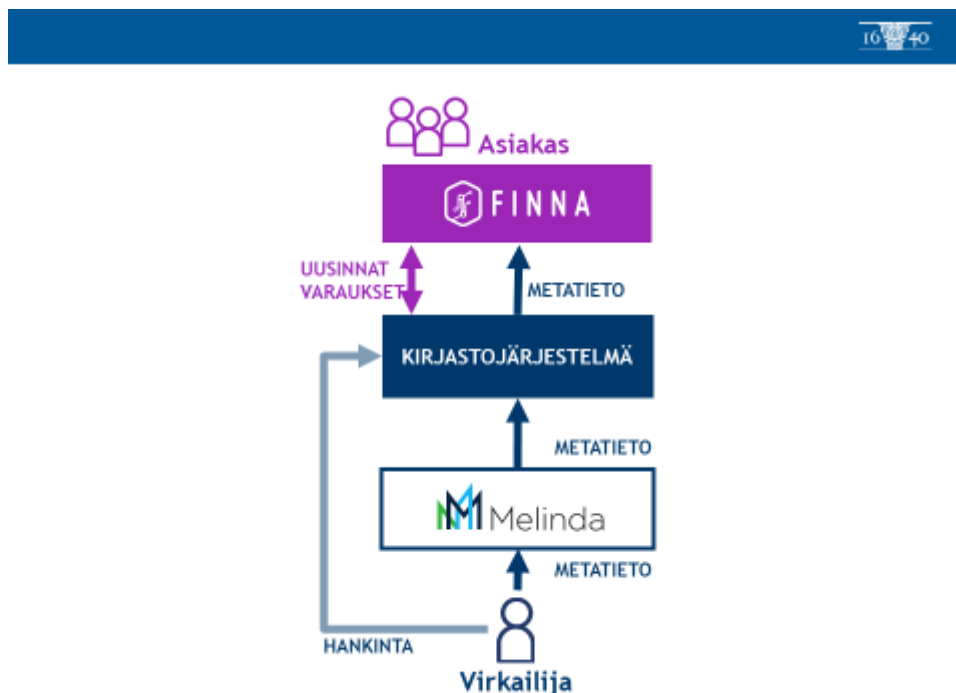
Melinda toimii Aleph-järjestelmässä (Ex Libriksen toimittama valmisohjelmisto) omalla teknisellä alustalla, omalla OPAC:illa (loppukäyttäjän/tiedonhakijan verkkokäyttöliittymällä) ja luettelointiohjelmalla (tiedontuottajan käyttöliittymällä). Tietokanta on Oracle-kanta. Melindan ja paikallisten järjestelmien välille rakennetaan tarvittavat rajapinnat.

Aleph –järjestelmä pyritään korvaamaan uudella teknisellä alustalla tulevina vuosina. Uuden teknisen järjestelmän tulisi mahdollistaa nykyistä paremmat edellytykset avoimeen linkitettyyn dataan siirtymiseen sekä paremman yhteen toimivuuden muiden keskeisten kansallisten ja kansainvälisten järjestelmien kanssa. Tällä hetkellä monet tarjolla olevista järjestelmistä ovat vielä puutteellisia näiltä osin, joten tuleva ratkaisu todennäköisesti saavutetaan vaiheittaisen etenemisen tuloksena.

Riippuvuudet muista projekteista

Melindalla on liityntäkohtia Kansalliskirjaston Finna-asiakasliittymä-, Finto- ja ISNI-projekteihin sekä kirjastojärjestelmien uusimisprojekteihin, joita tehdään eri tahojen toimesta. Kansalliskirjaston muiden metatietopalveluiden kanssa tehdään yhteistyötä.

Kansalliskirjaston järjestelmäkokonaisuuden tavoitetilassa päämääränä on järjestelmien ja tietovarantojen määrän ja päällekkäisyyksien vähentäminen sekä järjestelmien nykyistä parempi integraatio. Tietojärjestelmäkokonaisuuden (Finna-kirjastojärjestelmä-Melinda) uudistaminen tukee seuraavan sukupolven Melindan kehittämistä. Kokonaisuudessa Finna toimii asiakaskäyttöliittymänä, kokoelmienhallinta on kirjastojärjestelmässä esimerkiksi Koha, ja kuvailuympäristönä toimii Melinda (kuva 3).

Kuva 3. Tietojärjestelmäkokonaisuus (Finna-kirjastojärjestelmä-Melinda)

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

Melinda ja Finna täydentävät toisiaan järjestelmäkokonaisuudessa. Ne eivät ole päällekkäisiä tai toisensa poissulkevia ratkaisuja. Melinda on tiedontuottajan työympäristö ja Finna puolestaan tiedonhakijan väline. Kuvassa 4 on kuvattu Melindan ja Finnan välistä suhdetta tarkemmin.

Kuva 4. Melinda ja Finna (nykytila 2019)

Projektiorganisaatio ja resurssit

Ohjausmenettelyt

Kansalliskirjaston koolle kutsuma Tiedonhallinnan ohjausryhmä toimii projektin ylimpänä johtoryhmänä. Sillä on vastuu projektin isoista kysymyksistä ja linjauksista. Ryhmässä ovat edustettuina projektin omistaja (KK), asianomainen ministeriö (OKM), eri kirjastosektorit ja muita keskeisiä yhteistyötahoja. Ryhmän kokoonpano tarkistettiin vuoden 2016 lopussa seuraavaa hankekautta varten ja, se alkoi kokoontua uudella ryhmällä vuoden 2017 alusta. Jäsenet, tehtävät ja säännöt on kuvattu Tiedonhallinnan ohjausryhmän wiki-sivustolla:

<https://www.kiwi.fi/x/iI8Aw>

Metatietovarannon projektinhallintaryhmän (lähiohjausryhmä, ”lähiory”) kokoonpano tarkistetaan vuoden 2020 alussa. Vuonna 2019 kokoonpano on ollut: Kristiina Hormia-Poutanen (pj.), Lassi Lager, Katri Kananen, Nina Hyvönen ja Minna Olkinuora-Tauru (siht.). Tarvittaessa kutsutaan myös projektin asiantuntijoita tai muiden palvelujen edustajia kokouksiin esittelemään asioita. Ajankohtaisiin projekti- ja resurssiasioihin keskittyvä lähiohjausryhmä kokoontuu tarvittaessa. Kokouksissa on käytössä vakioagenda ja niissä pidetään pöytäkirjaa, jotka löytyvät ryhmähakemistosta: P:_h981_kvp\metatietovaranto\lähiory. Lisäksi pidetään lähiohjaus- ja projektiryhmän yhteisiä suunnittelu- ja kehittämiskokouksia 1-2 kertaa vuodessa.

Vastuut:

- Hyväksyy projektisuunnitelman ja vie edelleen hyväksyttäväksi projektin ylimpään johtoryhmään.

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

- Seuraa projektin edistymistä siten, että projektin kustannukset, aikataulu ja sisältö ovat hyväksyttävissä rajoissa.
- Huolehtii projektin riittävästä resursoinnista.
- Tukee projektipäällikköä projektin läpiviennissä.
- Seuraa, että riskit ovat hallinnassa ja laatu riittävällä tasolla.
- Käsittelee ja hyväksyy muutokset (issuet) tai edelleen välittää (eskaloi) ne ylemmän tason ohjausryhmän käsiteltäviksi.

Projektin roolit ja vastuut

Projektin omistajalla on kokonaisvastuu projektista ja rahoituksesta.

Vastuut:

Omistaa projektin business casen (liiketoimintaperusteen, kustannus-hyödyt, miksi projektia tehdään).

Määrittelee projektin kokonaistavoitteen ja vision.

Raportoi ja viestii projektin tilanteesta ja edistymisestä rahoittajalle, asiakkaille ja ylätason sidos- ja johtoryhmille.

Toimii ohjausryhmän puheenjohtajana (esim. lähiohjausryhmä).

Tukee projektipäällikköä projektin johtamisessa.

Projektipäälliköllä on kokonaisnäkemys projektista ja sen tilanteesta.

Vastuut:

Johtaa ja organisoii projektin toimintaa.

Vastaa projektin kokonaissuunnittelusta ja suunnitelmien dokumentoinnista ja ylläpidosta:

- Projektin kuvaus, tavoitteet, rajaus ja riskit
- Projektin tuotokset (lopputulokset)
- Projektin päätehtävät ja jako työpaketteihin ja niiden väliset riippuvuudet
- Riippuvuudet muihin projekteihin
- Priorisointi (projektin sisällä)
- Projektin kokonaisaikataulu

Sopii resursseista ja tarvittavasta osaamisen kehittämisestä esimiesten kanssa.

Sopii projektikäytännöt ja toimintamallit ohjausryhmän ja projektiryhmän kanssa.

Vastaa projektin edistymisestä.

Raportoi projektin tilanteesta, edistymisestä, pulmista ja poikkeamista ohjaus- ja johtoryhmille.

Toimii ohjausryhmän esittelijänä ja sihteerinä (esim. lähiohjausryhmä).

Viestii projektin tilanteesta projektiryhmälle, asiakkaille ja tarvittaessa muille sidosryhmille.

Tukee työpakettivastaavia työpaketin suunnittelussa ja läpiviennissä.

Voi osallistua asiantuntijana projektin toteutukseen muiden asiantuntijoiden kanssa.

Työpaketin vastuuhenkilöllä (työpakettivastaavalla) on kokonaisnäkemys työpaketista ja sen tilanteesta.

Vastuut:

Koordinoi ja organisoii työpakettiin liittyviä asioita.

Vastaa työpaketin suunnittelusta ja työpakettisuunnitelmien dokumentoinnista ja ylläpidosta:

- Työpaketin kuvaus, rajaus ja riskit
- Työpaketin tuotokset
- Tehtävät (osittaminen) ja niiden väliset riippuvuudet

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

- Tehtävien priorisointi (työpaketin sisällä)
- Tehtävien aikataulut
- Tehtävien työmääräarviot (yhdessä asiantuntijoiden kanssa)

Sopii resurssista projektipäällikön kanssa.

Vastaa työpaketin edistymisestä.

Raportoi työpaketin tilanteesta, edistymisestä, pulmista ja poikkeamista projektipäällikölle.

Viestii työpaketin tilanteesta projektiryhmälle, asiakkaille ja tarvittaessa muille sidosryhmille.

Voi osallistua asiantuntijana työpaketin toteutukseen muiden asiantuntijoiden kanssa.

Projektin asiantuntijalla on vastuu oman vastualueensa tehtävistä.

Vastuut:

Vastaa nimettyjen tehtävien suunnittelusta, toteutuksesta ja edistymisestä.

Raportoi tehtävien tilanteesta, edistymisestä, pulmista ja poikkeamista työpakettivastaavalle.

Viestii tehtävien tilanteesta projektiryhmälle ja tarvittaessa muille sidosryhmille.

Projektiryhmä koostuu projektipäälliköstä, työpakettien vastuuhenkilöistä ja projektin asiantuntijoista.

Henkilöllä voi olla projektissa useita rooleja.

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

Projektiorganisaatio Kansalliskirjastossa

Nimi	Organisaatio/osasto/yksikkö	Rooli/Vastuu
Kristiina Hormia-Poutanen	KVP, palvelujohtaja	Projektin omistaja, lähiohjausryhmä
Minna Olkinuora-Tauru	KVP, Melinda, kehittämisspäällikkö	Metatietovaranto -projektin johto, lähiohjausryhmä
Lassi Lager	KVP, Melinda-palvelu tietojärjestelmäpäällikkö	Lähiohjausryhmä, resursointi
Nina Hyvönen	KVP, Yhteentoimivuuden palvelut, tietojärjestelmäpäällikkö	Lähiohjausryhmä
Katri Kananen	KVP, Kansallisbibliografia-palvelut, yksikön esimies	Lähiohjausryhmä
Sisältöasiantuntijat:		
Minna Kantanen	Melinda	
Eeva-Riitta Peltonen	Melinda	
Tanja Vienonen	Melinda	
Jaana Routakangas	Melinda	osa-aik.
Tarja Mäkinen	Yhteentoimivuuus	
Tekniset asiantuntijat:		
Minttu Hurme	Melinda	
Artturi Lehikoinen	Melinda	
Henri Mäkilä	Melinda	
Esa Kaalikoski	Melinda	
Tommi Nieminen	Melinda	tarvittaessa myös SFX
Sarianna Silvonen	Melinda	
Nicholas Volk	Melinda	perhevapaalla kevät/2020
(Okko Vainonen	Yhteentoimivuuus	erikseen sovitut tehtävät N. Volkin poissaollessa)
Konsultit:		
Olli Pajuluoma	Melinda	Gofore, 3/2020 asti
Liitännäisprojektit:		
(Rojak Amatya	Melinda	ISBN-palvelun uudistaminen, 5/2020 asti)
(Sanjog Shrestha	Melinda	ISBN-palvelun uudistaminen, 5/2020 asti)

Huomioitava, että osa yllä olevassa taulukossa mainituista henkilöistä tekee myös muita tehtäviä kuin Melinda-kehitystöitä.

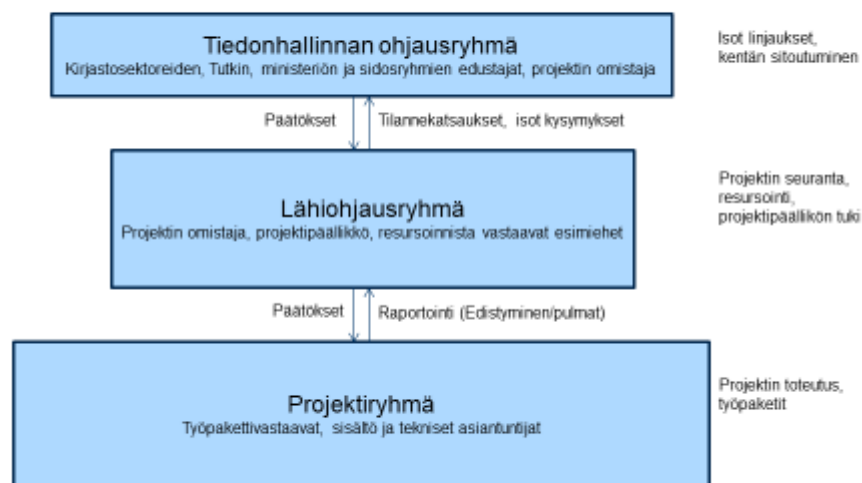
Kehitystyöt toteutetaan projektiorganisaation puitteissa Kansalliskirjaston Kirjastoverkkopalveluissa yhteistyössä liittyvien kirjastojen ja muiden tarvittavien tahojen kanssa. Kirjastojen käyttöönottoprojektien yhteyshenkilöt löytyvät MYK-wikistä, joka vaatii erillisen kirjautumisen.

Kirjastojen käyttöönottoprojekteilla tulee olla KK:n vastuuhenkilöiden (sisältö ja tekninen) lisäksi aina nimetty vastuuhenkilö myös kirjaston puolella.

Kirjastoverkkopalvelut

Seuraavassa kuvassa (kuva 5) on kuvattu projektin ohjausmalli ja organisaatio sekä tietovirrat eri ryhmien välillä.

Kansallinen metatietovaranto Melinda Projektin ohjausmalli ja organisaatio

Kuva 5. Projektin ohjausmalli ja organisaatio

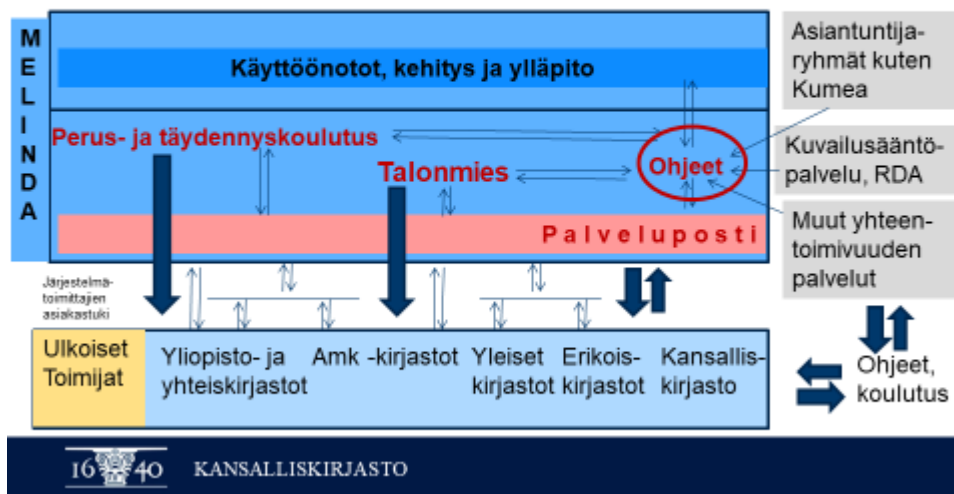
Melindan talonmies

Melindan laadunvalvonnasta huolehtii sekä ohjeistusta ja opastusta antavat Melindan talonmiesryhmän jäsenet muiden tehtäviensä ohella. Vetäjänä toimii Minna Kantanen. Muita talonmiehiä ovat Minttu Hurme, Kiti Vilkki-Eriksson (Fennica) ja Tapani Moisio (Viola) sekä tarvittaessa muut Melinda-asiantuntijat. Melindan talonmiestoimintaa on kuvattu seuraavassa luvussa kohdassa laadunvarmistus.

Melindan asiakastoiminnot ja -tuki

Tiedontuottajien ja uusien yhteistyötahojen määrän koko ajan kasvaessa Melindan asiakastoimintojen ja-tuen merkitys korostuu entisestään. Asiakastuen peruspilari on keskitetty palveluposti. Palvelupostia hoitaa ryhmä, johon kuuluu sekä sisältö että teknistä osaamista (Minna Kantanen, Tommi Nieminen, Tanja Vienonen, Minttu Hurme, Eeva-Riitta Peltonen). Talonmiestoiminta sekä perus- ja täydennyskoulutukset täydentävät Melindan palveluvalikoimaa tuotannossa olevien organisaatioiden osalta. Melinda-palveluun ja Melinda-yhteistyössä mukana oleviin tahoihin kohdistuu monia paineita ja vaatimuksia kehittyvän ympäristön kautta. Kehityskohteena on erityisesti ohjeistuksen koordinointiin ja yhdenmukaiseen viestintään liittyvät asiat. Kansalliskirjaston kuvailusääntö-, muut metatieto- ja yhteentoimivuuden palvelut sekä kansalliset asiantuntijaryhmät (Kumea, Kusti, Sisku, Muusa ja Toiku) tuottavat enenevässä määrin ohjeistuksia, jotka käytännössä usein jalkautuvat Melinda-ympäristössä. Kuvassa 6 näkyy Melindan toiminnot sekä yhteydet ulkoisiin yhteistyötahoihin. Korkeakoulukirjastoissa tapahtuva paikallisjärjestelmien uudistuminen ja eriytyminen kahteen ryhmään (Alma, Koha) tuo uudenlaisia haasteita kansallisen kuvailuyhteistyön ja Melindan suuntaan. Kirjastosektorikohtaisten tarpeiden ohella asioita joudutaan jatkossa yhä enemmän ratkaisemaan kirjastojärjestelmäpohjaisesti.

Melindan asiakastoiminnot Tuotannossa olevat organisaatiot

Kuva 6. Melindan asiakastoiminnot ja yhteydet eri tahojen kesken

Projektin suoritus tapa ja työmenetelmät

Dokumentointi ja työmenetelmät

Hankkeeseen/Palveluun liittyvä julkinen kaikille avoin aineisto löytyy Melinda-wikistä:

<https://www.kiwi.fi/display/Melinda>

Työryhmille kuten yleisten kirjastojen käyttöönnoille voi olla omia wiki-sivuja, jotka vaativat erilliset käyttöoikeudet.

Kirjastoverkkopalveluiden sisäisenä projektin työhakemistona ja keskeneräisten dokumenttien työpaikkana toimii ryhmähakemisto:

P:_h981_kvp\metatietovaranto

Muiden Kansalliskirjaston palveluiden kanssa yhteistyössä tehtävät asiat, kuten esimerkiksi kuvailupolitiikkaan ja kuvailun ekosysteemin kehitykseen liittyvät suunnitelmat, ovat Kansalliskirjaston sisäisissä Kupoli- ja Kiwi-työtiloissa. Myös Melindan tekniikkaan liittyvää dokumentaatiota on näissä työtiloissa.

Tehtävienhallinta hoidetaan JIRA-työkalussa. Hankkeen ja palvelun yhteyspostilaatikkona toimii [melinda-posti\(at\)helsinki.fi](mailto:melinda-posti(at)helsinki.fi), johon tulevat viestit ohjautuvat automaattisesti JIRA:n tehtäviksi.

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

Projektilla on lisäksi käytössä erilaisia sähköpostilistoja päivittäistä tiedonvaihtoa varten kuten Kansalliskirjaston Melinda-ryhmän sisäinen lista. Myös laajempaan asiakasviestintään käytetään sähköpostilistoja. Sisäisessä viestinnässä on kokeilussa myös uusia työkaluja, kuten Slack-pikaviestin.

Laadunvarmistus

Tärkeimmät suunnittelu- ja määrittelydokumentit katselmoidaan ja hyväksytetään lähiohjausryhmässä ja/tai Tiedonhallinnan ohjausryhmässä. Dokumenteilla käytetään versionhallintaa, jossa

esimerkiksi ensimmäinen luonnos on versio 0.1, hyväksytty on versio 1.0, jatkoversiot 1.1 ->. Seuraava pääversio on 2.0. jne.

Omassa sovellustuotannossa koodin laatu varmistetaan koodi- ja parikatselmoineilla sekä riittävällä dokumentoinnilla. Ohjelmistojen toimivuus varmistetaan riittävällä testauksella, joka kuvataan erillisissä testaussuunnitelmissa.

Melindan sisällön laatu varmistetaan yhtenäisillä kuvailu- ja sovellusohjeilla sekä toimintaohjeilla ja pelisäännöillä. Laadunvarmistus- ja ohjeistustyötä tehdään yhteistyössä kansallisten kuvailuryhmien kanssa, kuten Kumea (Kuvailevan metatiedon asiantuntijaryhmä). Melindan talonmies ohjaa ja opastaa laatuun liittyvissä asioissa (paimenkirjeet, talonmiehen tuokiot, ongelmakohtiin puuttuminen). Lyhyitä yhden tunnin kestäviä talonmiehen infotuokioita Melinda-yhteisön jäsenille pidetään etäyhteyden välityksellä 4-6 kertaa vuodessa. Niissä tiedotetaan ajankohtaisista Melindaan liittyvistä asioista. Lisäksi voidaan pitää ylimääräisiä täydennyskoulutustarpeita palvelevia tuokioita. Tuokiot ovat olleet erittäin suosittuja, ja ne koetaan tarpeellisiksi.

Melindan tietokannan laatua (väärin yhdistyneet, tuplat) tarkkaillaan ja parannetaan tietokantahuollon toimesta. Automaattisilla massakorjauksilla korjataan systemaattisia virheitä tietokannassa ja vähennetään kirjastojen manuaalisten korjausten määrää. Tuplia poistetaan automatisoidulla tuplakontrollilla ja deduplikoinnilla.

Käyttöönottokoulutusten ja muiden projektin asiakaskunnalle kohdistuvien tilaisuuksien laatua seurataan palautekyselyillä. Käyttöönottoprojektien onnistumista seurataan sektoreittain tehtävillä asiakaskyselyillä.

Projektityöskentelyn laatua parannetaan projektiosaamisen lisäämisellä (projektivalmennus) ja yhteisillä projektikäytännöillä. Projektinhallinnassa sovelletaan Kirjastoverkkopalveluiden kärkihankkeiden yhteisesti sovittuja toimintamalleja ja käytäntöjä. Ohjeistus löytyy Kiwistä Projektiohjeistus-työtilasta (vain KK:n sisäiseen käyttöön).

Projektin edetessä määritellään tarkemmin lopputuotetta koskevat mittarit ja tunnusluvut. Vuosiraportoinnin yhteydessä kerättäviä tunnuslukuja ovat muun muassa tietokannan koko sekä mukana olevien kirjastojen ja kirjastojen yhteenliittymien/kimppojen määrä.

Projektin seuranta

Projektin seuranta tapahtuu usealla eri tasolla:

Projektiryhmän kokouksia pidetään kahdesta neljään viikon välein. Niissä käsitellään yhteisiä koko projektia koskevia työn alla tai tulossa olevia asioita sekä työpakettien tilannetta. Kokoonkutsujana toimii kehittämisspäällikkö. Palaverien muistiinpanot vuoden 2020 osalta löytyvät ryhmähakemistosta P:\h_981_kvp\metatietovaranto\Melinda projektikokousten muistiot 2020.doc. Edellisten vuosien muistiinpanot löytyvät vastaavista tiedostoista P:\h_981_kvp\metatietovaranto\Melinda projektikokousten muistiot 20xx.doc

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

Resursointipalavereja pidetään kerran kuussa teknisten asiantuntijoiden kanssa ja erikseen tarvittaessa sisältöasiantuntijoiden kanssa. Palaverissa on kehittämispäällikön lisäksi mukana tietojärjestelmäpäällikkö (esimies). Palaverissa käydään läpi resursointisuunnitelman tilanne.

Tavoitteena on

- töiden ja resurssien tasapainottaminen
 - yli/alikuorman välttäminen
- resurssien joustava allokointi priorisoiduille töille
 - aikatauluissa pysyminen
- osaamisen kasvattaminen ja jakaminen henkilöiden välillä
 - varahenkilöjärjestelyt

Palaverissa käydään läpi

- hankkeeseen ja palveluihin liittyvien töiden erottelu
- töiden priorisointi seuraavan jakson (kuukauden) osalta henkilöittäin
- priorisoitujen töiden työmääräarviot vrs. käytettävissä oleva työaika henkilöittäin

Projektinhallintaryhmän (lähiohjausryhmän, ”lähioryn”) kokouksissa seurataan projektin kokonaistilannetta ja siellä käsitellään Tiedonhallinnan ohjausryhmään menevät projektia koskevat asiat ja sieltä tulevat asiat. Lähiohjausryhmän toiminta on kuvattu tarkemmin luvussa ohjausmenettelyt.

Tiedonhallinnan ohjausryhmä on projektin ylimmän tason johtoryhmä, jossa seurataan ja käsitellään projektiin liittyviä päälinjauksia ja isoja kysymyksiä. Tiedonhallinnan ohjausryhmän toiminta on kuvattu tarkemmin luvussa ohjausmenettelyt.

Lisäksi pidetään tarvittaessa kokouksia asiakasorganisaatioiden ja kirjastosektoreiden kanssa.

Käyttöönottoprojekteissa pyritään säännölliseen tilannekatsaus käytäntöön, jotta varmistetaan asioiden eteenpäin meno. Mitä useampi osapuoli käyttöönotossa on mukana, sitä tärkeämpiä tilannepalaverit ovat riittävän tiedon kulun varmistamiseksi ja etenemisen esteiden poistamiseksi. Lyhyet tilannepalaverit voidaan hoitaa etäyhteyden välityksellä (AC) ja pidemmät lähikokouksina esimerkiksi työpajoina, joissa keskitytään ongelmanratkaisuun. Käyttöönoton alussa pidetään pidempi aloituskokous (kick off), johon osallistuvat eri tahojen avainhenkilöt.

Seurantaraportoinnin perusyksikkö on työpaketitaso. Sen pohjalta koostetaan koko hankkeen seurantaraportti (liikennevalot). Seurantaraportti kertoo työpaketeittain resurssien, sisällön ja aikataulun tilanteen. Työpakettien tilannepäivitys ja seurantaraportti tehdään kerran kuukaudessa.

Muutoksen hallinta

Projektin aikatauluihin, kustannuksiin ja sisältöön vaikuttavat merkittävät muutokset, jotka eivät ole sallituissa rajoissa käsitellään hallitusti muutoksenhallintaprosessin kautta. Projektiryhmä, työpakettivastaava tai projektin asiantuntija tuo muutoksen/pulman (issue) tiedoksi projektipäällikölle, joka vie asian edelleen lähiohjausryhmän käsiteltäväksi. Lähiohjausryhmä hyväksyy muutoksen/pulman (issue), mikäli se on sen vastualueen rajoissa tai edelleen välittää (eskaloi) Tiedonhallinnan ohjausryhmälle (tai muulle sopivalle taholle kuten KK:n johto, ministeriö) käsiteltäväksi. Katso myös edellä kuva 5.

Viestintä

Hankkeen viestintäkanavana toimii Melinda-wiki. Lisäksi ajankohtaisista asioista tiedotetaan Talonmiehen tuokioissa ja Kirjastoverkkopalveluiden vakiokanavissa, kuten Missä mennään -webinaarit, uutiskirjeet ja Missä mennään -katsaukset sekä Kirjastoverkkopäivät. Tarvittaessa julkaistaan myös erillistiedotteita ja uutisia sekä

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

järjestetään tilaisuuksia Melinda-yhteisön jäsenille, kuten Melinda-päivä kirjastojen kuvailijoille. Talonmiesviestinnässä käytetään voycat-sähköpostilistaa.

Metatietovaranto-hankkeen viestinnän vastuutaulukko löytyy Kiwistä:

<http://www.kiwi.fi/pages/viewpage.action?pageId=14812139> (sisäiseen käyttöön, vaatii käyttöoikeuden).

Yllämainitussa dokumentissa käydään läpi hankeviestinnän keskeiset tavoitteet, kohderyhmät, kanavat/välineet ja vastuuhenkilöt. Hankkeeseen liittyy runsaasti päivittäistä viestintää asiakkaiden kanssa erityisesti käyttöönottojen yhteydessä.

Projektirakenne ja työpaketit

Työpakettimallin periaatteet

Pääprojektin (hankkeen) työ organisoidaan työpaketeiksi. Tavoitteena on tehostaminen ja läpinäkyvyyden lisääminen kuten

- Hankkeen rakenteen selkiyttäminen
- Päällekäisen työn minimointi
- Hankkeeseen liittyvän työn tunnistaminen ja rajaaminen
- Työn pilkkominen kokonaisuuksiin, joita voidaan suunnitella, toteuttaa ja seurata

Työpaketteja on kahdenlaisia:

- Yhteiset tukityöpaketit: Koko projektin läpi menevät työpaketit, jotka palvelevat muita työpaketteja. Kesto on tyypillisesti koko pääprojektin ajan. Näihin työpaketteihin kerätään yhteinen työ ja yhteisten prosessien/osien kehitys.
- Erilliset kehitys- ja käyttöönottohyöpaketit: Tiettyjen asioiden kehittämistä ja käyttöönottoa edistävät työpaketit. Näitä voi verrata osa/alaprojekteihin. Kesto on tietyn määräajan.

Kullakin työpaketilla on vastuuhenkilö (työpakettivastaava) ja nimettyjä muita resursseja. Aihealueeseen kuuluva työ kerätään työpaketin alle, pilkotaan kokonaisuuksiin ja kokonaisuudet jaetaan tehtäviin. Tehtäviin liitetään tuotokset, tekijät, aikataulu- ja työmääräarviot.

Työpaketit on lueteltu alla olevassa taulukossa. Työpakettien tarkempi kuvaus on työpakettisuunnitelmassa, jolle on oma pohja (liite 1). Samaan pohjaan kuvataan työpaketin edistymisen seuranta.

Työpakettirakenne uusittiin vuonna 2017 uutta hankekautta 2017-2020 varten. Myös vuosittain voidaan tarpeen mukaan luoda uusia työpaketteja ja päättää vanhoja työpaketteja.

Kirjastoverkkopalvelut

Työpakettit (2020-) ja niiden vastuuhenkilöt

Työpaketti	Nimi	Vastaava
Tukityöpakettit		
TP 1	Projektin hallinnointi	Minna Olkinuora-Tauru
TP 2	Resurssienhallinta (tekniikka, sisältö)	Lassi Lager Minna Olkinuora-Tauru
TP 3	Huolenpito asiakkaasta (Työpaketti tekee läheistä yhteistyötä TP4 ja TP5 kanssa.)	Minna Olkinuora-Tauru (oto) ja asiakaskumppanit Tanja Vienonen (Alma-kirjastot), Tarja Mäkinen (KorkKoha-kirjastot, Fikka) sekä Eeva-Riitta Peltonen (yleiset ja erikoiskirjastot)
TP 4	Koulutukset ja viestintä	Jaana Routakangas
TP 5	Sisällölliset prosessit ja laatu (sis. talonmiestoiminta)	Minna Kantanen
TP 6	Tekniset prosessit ja yhteiset osat	Artturi Lehikoinen (Minttu Hurme) (tekniset asiantuntijat)
TP8	Massamuutokset, konversiot ja analytiikka (osa työpaketin toiminnoista jäädytetään kevät/2020 ajaksi)	Nicholas Volk (poissa kevät/2020)
Kehitys- ja käyttöönotto työpakettit		
TP 10	Yleisten kirjastojen käyttöönotot	Eeva-Riitta Peltonen ja Minna Olkinuora-Tauru (oto)
TP 10.1	Aurora-kirjastojen käyttöönotot	Eeva-Riitta Peltonen, tekninen osio Henri Mäkilä (Esa Kaalikoski)
TP 10.2	Koha-kirjastojen käyttöönotot ja rajapinnat	Eeva-Riitta Peltonen, tekninen osio Artturi Lehikoinen
TP 13	Auktoriteettitietokanta Asterin kehitys	NN (Minna Olkinuora-Tauru, oto)
TP 14	Melindan yhteydet ulkoisiin metatiedon tuottajiin (liittyy kuvailun ekosysteemin kehittämiseen)	Minna Olkinuora-Tauru (oto), Nina Hyvönen, Lassi Lager, Katri Kananen (kaikki oto)
TP 16	Erikoiskirjastojen käyttöönotot ja rajapinnat	Eeva-Riitta Peltonen ja Minna Olkinuora-Tauru (oto), tekninen osio Henri Mäkilä (Esa Kaalikoski)
TP 17	Teknisen alustan uusiminen, vuosina 2019-2020: -Melindan integrointi Voyagerin korvaaviin paikallisjärjestelmiin, erityisesti KK:n ja korkeakoulukirjastojen Koha-järjestelmien ja Alma-järjestelmien kanssa Teknisen alustan uusiminen (suunnitelma tarkentuu)	Minttu Hurme (Minna Olkinuora-Tauru oto, Lassi Lager oto)

Kirjastoverkkopalvelut

Työpakettien kuvaukset

Työpaketti	Kuvaus
Tukityöpakettit	
TP 1 Projektin hallinnointi	Projektin johtoon, hallinnointiin, koordinointiin, suunnitteluun ja seurantaan kuuluvat tehtävät, jotka edesauttavat projektin lopputuleman saavuttamista.
TP 2 Resurssienhallinta (tekniikka, sisältö)	Projektin resurssienhallinnan periaatteiden ja käytäntöjen määrittelyyn ja toteutukseen liittyvät tehtävät. Projektin teknisiin ja sisältö asioihin liittyvien töiden ja resurssien joustava allokointi priorisoiduille töille sekä osaamisen kasvattaminen ja jakaminen henkilöiden välillä. Uusien perehdyttäminen ja pelisäännöt konsulttien kanssa.
TP 3 Huolenpito asiakkaasta	Melindan asiakaskumppanuusmallin määrittely ja toteutus. Eri asiakasryhmien tarpeiden ja toiveiden kartoitus. Asiakastytytävyydestä huolehtiminen.
TP 4 Koulutukset ja viestintä	Kokonaiskuvan luominen projektin koulutusasioista, koulutussuunnitelman luonti sekä koulutusten ja tilaisuuksien koordinointi. Hankeviestinnän koordinointi ja kehittäminen. Asiakashallinnan työkalujen käyttöönotto mahdollisuuksien mukaan.
TP 5 Sisällölliset prosessit ja laatu	Melindan kuvailun yhteisten ohjeiden ja käytänteiden kehitys tavoitteena sisällön yhtenäistäminen ja laadun parantaminen, kansallisten ja kansainvälisten standardien soveltaminen metatietovarantoympäristössä. Melindan talonmiestoiminta ja sen kehittäminen.
TP 6 Tekniset prosessit ja yhteiset osat	Melindan tekniseen alustaan Alephiin liittyvät kehitystehtävät, joiden tuotoksia tarvitaan useiden muiden työpakettien läpiviennissä. Esimerkkinä osakohteiden, rajapintojen, replikointiprosessin tai kuvailijan apuvälineiden kehitys.
TP 8 Massamuutokset, konversiot ja data-analytiikka	Melindan tietokannan laadunparannukseen liittyvät massakorjausajot ja muutokset. Erilaisten tietokannan konversioiden valmistelu ja toteutus. Massamuutos- ja konversio-ohjelmien kehittäminen. Data-analyysit ja tilastoinnin kehittäminen.
Kehitys- ja käyttöönotto työpakettit	
TP 10 Yleisten kirjastojen käyttöönotot	Yleisten kirjastojen liittyminen mukaan yhteiseen metatietovarantoon ja kuvailutuotannon siirtäminen Melinda-ympäristöön. Yleisten kirjastojen mukaantulojen tiekartan ja liittymisprosessin kehittäminen yhteistyössä yleisten kirjastojen kanssa. Yleisten kirjastojen Melindaan liittyvät kehitysasiat, jotka koskevat monia järjestelmiä.
TP 10.1 Aurora-kirjastojen käyttöönotot	Aurora-kirjastojärjestelmää käyttävien yleisten kirjastojen liittyminen mukaan yhteiseen metatietovarantoon. Kirjastoja otetaan mukaan yksi kerrallaan kirjastokohtaisessa käyttöönottoprojektissa etukäteen sovittavan aikataulun ja valitun liittymismallin mukaisesti.
TP 10.2 Koha-kirjastojen käyttöönotot ja rajapinnat	Koha-järjestelmää käyttävien yleisten kirjastojen liittyminen mukaan yhteiseen metatietovarantoon. Rajapintojen ja teknisten edellytysten rakentaminen Melindan ja Koha/Täti-luettelointiympäristön välille. Koha-kirjastot liittyvät Melindaan

Kirjastoverkkopalvelut

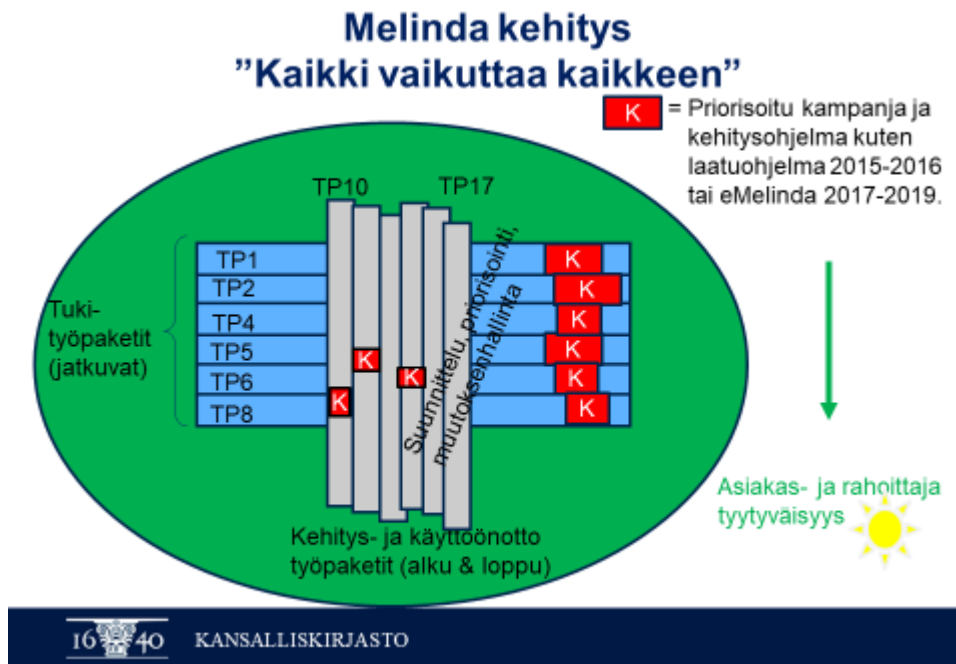
	yhdessä käyttöönotossa (jos kirjastolla Täti-luettelointiympäristö käytössä).
TP 13 Auktoriteettitietokanta Asterin kehitys	Auktoriteettien kuvailun tuotanto- ja jakeluympäristön Asterin kehittäminen Melinda-kirjastojen tarpeisiin. Kirjastojen liittymiset Asterin hajautettuun auktoriteettituotantoon.
TP 14 Melindan yhteydet ulkoiisiin metatiedon tuottajiin (liittyy kuvailun ekosysteemin kehittämiseen)	Melindan rooli kuvailun ekosysteemin ytimessä. Yhteistyö kirjastojen ja ulkoisten toimijoiden kanssa metatiedon tuotantoprosessin eri vaiheissa kuten ennako- ja hankintatiedot. Neuvottelut, koordinointi, tavoitetilan määrittely, valmistelu Kansalliskirjaston kuvailupolitiikan mukaisesti.
TP 16 Erikoiskirjastojen käyttöönotot ja rajapinnat	Erikoiskirjastojen liittyminen mukaan yhteiseen metatietovarantoon ja kuvailutuotannon siirtäminen Melinda-ympäristöön. Rajapintojen ja teknisten edellytysten rakentaminen Melindan ja järjestelmien välille. Hinnoittelumalli. Kirjastoja otetaan mukaan yksi kerrallaan kirjastokohtaisessa käyttöönottoprojektissa etukäteen sovittavan aikataulun ja valitun liittymismallin mukaisesti. Ensimmäisessä vaiheessa tuttujen järjestelmien kuten Aurora kanssa.
TP 17 Teknisen alustan uusiminen	Teknisen alustan uusiminen, vuosina 2019-2020: -Melindan integrointi Voyagerin korvaaviin paikallisjärjestelmiin, erityisesti KK:n ja korkeakoulukirjastojen Koha-järjestelmien ja Alma-järjestelmien kanssa

Kampanjat ja kehitysohjelmat

Projektissa voi olla käynnissä tiettyyn ajankohtaiseen teemaan liittyviä priorisoituja kampanjoita tai kehitysohjelmaa, jotka kestävät määrääjän. Näitä ei hallinnoida omassa työpaketissa, koska niihin liittyviä tehtäviä saattaa olla lähes kaikkien työpakettien aihepiirien alueella. Kehittämispäällikkö koordinoi kehitysohjelmaa, ja työpakettien vastuuhenkilöt vastaavat omiin työpaketteihinsa sijoittuvien tehtävien etenemisestä. Priorisoitujen kampanjoiden ja kehitysohjelmien tavoitteena on tarttua tärkeisiin esiin nouseviin ajankohtaisiin teemoihin ja tuoda ratkaisuja ongelmakohtiin sekä siten lisätä Melinda-kirjastojen ja Melindassa työskentelevien kuvailijoiden asiakastyytyvyyttä. Tyypillisesti kimmoke kampanjan tai kehitysohjelman käynnistämiseen syntyy erilaisten asiakas-, palaute- tai kartoituskyselyjen tulosten pohjalta, ja niistä esiin nousevista kehittämiskohteista. Kampanjat ja kehitysohjelmat edellyttävät voimakasta priorisointia projektin sisällä, mutta mahdollistavat hallitun ja nopean keinon tarttua ongelmakohtiin. Koko Melinda-yhteisön sitoutuminen kampanjan tai kehitysohjelman tavoitteisiin on myös keskeisessä roolissa. Tämän vuoksi viestinnän merkitys näissä tilanteissa korostuu. Vuosina 2015-2016 toteutettiin Melindan laatuohjelma ja vuosina 2017-2019 eMelinda –kehitysohjelma. Kuvassa 7 näkyy projektirakenne eri osa-alueineen.

Kirjastoverkkopalvelut

21.11.2019

Kuva 7. Projektirakenne, työpaketit ja kampanjat/kehitysohjelmat

Projektin riskit ja niihin varautuminen

Riskianalyysi

Nro	Riskin kuvaus	Toiminta ja vastuutaho riskin toteutuessa (vastuutahot eivät ole lueteltu vastuujärjestyksessä)	Toimenpiteet riskin toteutumisen ehkäisemiseksi	Todennäköisyys (T=1..3)	Vaikutus (V=1..3)
	Projektiriskit				
1.	Projektin sisältöön, rajaukseen ja vaiheistukseen liittyvät rajapinnat muiden projektien kanssa	Kansalliskirjasto (Tulosaluejohtajat, kehittämisspällikköt)	Selkeät vastuut, viestintä, ohjaus- ja johtoryhmät, visio/strategia kokonaisuudesta	3=suuri	3=suuri
2.	Projektin tavoitteen käsittäminen eri tahoilla, yhteinen ymmärrys on puutteellinen	Kansalliskirjasto (Tulosaluejohtaja, kehittämisspällikkö)	Tiedonhallinnan ohjausryhmän rooli yhteisen ymmärryksen vakiinnuttamisessa, viestintä tavoitteista eri sektoreilla	2=keskitaso	2=keskitaso
3.	Projektin sisäisen ja ulkoisen yhteistyön onnistumiseen liittyvät riskit	Kansalliskirjasto (Tulosaluejohtaja, kehittämisspällikkö, projektin henkilöt ja keskeiset toimijat)	Riittävät mahdollisuudet projektiin osallistumiseen varmistettu, tavoitteen selkiyttäminen	2=keskitaso	2=keskitaso
	Henkilöriskit				
4.	Resurssit palvelun kehittämisen, koulutuksen, tuen ja ylläpidon osalta, rekrytoinnin vaikeus. Perehdyttäminen vie paljon aikaa.	Kansalliskirjasto	Prioriteettien uudelleen määrittäminen ja aikataulun uudelleen suunnittelu, resurssitarpeen tarkistus, selvitetään vaihtoehtoiset resursointitavat	3=suuri	3=suuri
5.	Osaamisen keskittyminen, puutteelliset varahenkilöjärjestelyt	Kansalliskirjasto (Esimiehet, kehittämisspällikkö, asiantuntijat)	Töiden aktiivinen jakaminen eri henkilöille ja uusien henkilöiden perehdytys, riittävä resursointi, dokumentointi ja JIRAn hyödyntäminen	3=suuri	3=suuri

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

6.	Projektiin osallistuvilla henkilöillä ei jää suunnitelmien mukaisesti aikaa projektiin päivittäiseltä työltään, ohi suunnitelmien tulevat muut työt	Kansalliskirjasto (Esimiehet, kehittämisspäällikkö)	Töiden priorisointi, otetaan huomioon aikataulutuksessa	3=suuri	3=suuri
	Toimintamalliin liittyvät strategiset riskit				
7.	Etuja ja hyötyjä ei pystytä osoittamaan ja viestimään riittävän selvästi	Kansalliskirjasto (Tulosaluejohtaja, kehittämisspäällikkö, viestinnän vastaava)	Tunnuslukujen kerääminen, analysointi ja esittely sekä kehittäminen yhteistyössä käyttäjätahojen kanssa, Tiedonhallinnan ohjausryhmän rooli viestinnässä, proaktiivinen viestintä eri vaiheissa, positiivisten esimerkkien vaikutus	2=keski-taso	2=keski-taso
	Ulkoiset riskit				
8.	Loppukäyttäjien epärealistiset odotukset	Kansalliskirjasto	Hyvä viestintä, kehityksessä ja koulutuksessa huomioiminen	2=keski-taso	1=pieni
9.	Organisaatioiden sitoutumisen puute kansallisiin palveluihin paikallisjärjestelmien uusiutuessa	OKM, Kansalliskirjasto, kirjastojen eri yhteistyötahot	Aktiivinen yhteydenpito ja viestintä, organisaatioiden tarpeiden täyttäminen, eMelinda-kehitysohjelma, organisaatiokohtainen yhteistyö ja kehitykseen osallistavat toiminnot	3=suuri	3=suuri
10.	Kirjastokentällä tapahtuvat muutokset (kuten kirjastojen yhdistymiset tms) vaikuttavat liittymisaikatauluihin ja resursseihin	Kirjastot, Kansalliskirjasto	Aikataulun ja resursoinnin uudelleen suunnittelu	2=keski-taso	1=pieni
	Tekniset riskit				
11.	Palvelun hidas toimivuus, hitaat vasteajat, hidas aineistojen siirtoprosessi	OKM/CSC, järjestelmätoimittaja, Kansalliskirjaston palvelun tuki ja ylläpito	Varmistetaan resurssien riittävyys, käytettävyyden ja teknisen toimivuuden kattava testaus, palvelinympäristön tehokkuuden	2=keski-taso	2=keski-taso

Kirjastoverkkopalvelut

			varmistaminen		
12.	Ohjelmiston toimivuuteen liittyvien ongelmien ratkonta (ohjelmistotoimittajan haluttomuus ylläpitoon/kehittämiseen)	Kansalliskirjasto, järjestelmätoimittaja	Vaihtoehtoiset ratkaisut, pidemmällä aikavälillä uusi alusta	2=keskitaso	2=keskitaso
13.	Ohjelmisto ei tue teknisiä standardeja	Kansalliskirjasto, järjestelmätoimittaja	Vaihtoehtoiset ratkaisut, pidemmällä aikavälillä uusi alusta	2=keskitaso	1=pieni
14.	Vaatimukset/Toiminnallisuudet muuttuvat toteutuksen aikana	Kansalliskirjasto	Priorisointi, aikataulus	1=pieni	1=pieni
	Muuta				
15.	Paikallisten kirjastojärjestelmien toimittajien rajapinnat eivät toimi Melindaan	Yhteistyö toimittajien kanssa ongelmien ratkaisemiseksi, toimittajien rajapinnoista vastaavat projektihenkilöt	Tiivis yhteydenpito toimittajien organisaatioiden eri tasojen kanssa, sopimusteknisten asioiden käyttö	2=keskitaso	3=suuri
16.	Kuvailukäytäntöjen uudistuminen, sujuvoittaminen ja keventäminen, jalkauttaminen Melinda-kuvailussa	Kansalliskirjasto, kirjastot, asiantuntijaryhmät	Panostetaan ohjeistukseen, koulutukseen	2=keskitaso	2=keskitaso
17.	Tietokannan laadun heikkeneminen (aineistosiirot, tiedontuottajien määrän kasvu, ulkoisilta toimijoilta saatava metatieto)	Kansalliskirjasto, kirjastot, ulkoiset toimijat	Automaattiset laadunvarmistus välineet, massakorjaukset, pelisääntöjen tarkistus, ohjeistus, koulutus, talonmies	3=suuri	2=keskitaso

Yhteenveto riskeistä

Hankkeen läpiviennin suurimmat riskit kohdistuvat henkilöriskeihin. Rekrytoinnin vaikeus ja hitaus on haitannut uusien resurssien hankintaa poislähteneiden tilalle. Laajan ja monimutkaisen palvelukokonaisuuden perehdyttäminen vie aikansa. Vaihtoehtoiset resursointitavat kuten konsulttien käyttö teknisessä kehityksessä tuovat apuja tähän. Osaamisen keskittyminen, useiden henkilöiden rinnakkaiset muut ja ohi suunnitelmien tulevat työtehtävät asettavat isoja haasteita projektityöskentelylle ja tehtävien priorisoinnille. Siirtyminen perinteisestä linjatyöstä projektikulttuuriin on vaatinut edellisen hankekauden aikana merkittävää muutosta ajatusmalleihin ja toimintatapoihin. Parempaan suuntaan on menty, mutta tehtävää on vielä esimerkiksi työmääräarvioiden pitävyydessä.

Metatietovaranto -ajatusmallin kokonaistavoitteen ("yhteinen metatietovaranto Suomen kirjastoille") kannalta merkittäviä riskejä tulevaisuudessa liittyy organisaatioiden sitoutumiseen kansallisia palveluja kohtaan paikallisyjärjestelmien uudistuessa. Riskejä liittyy myös rajapintojen rakentamiseen ja toimivuuteen paikallisyjärjestelmien järjestelmätoimittajien kanssa. Tiedontuottajien määrän kasvu ja mittavat aineistosiirot (loadit) sekä kuvailun ekosysteemiin liittyvien ulkoisten toimijoiden kautta saatavat metatiedot aiheuttavat riskin

21.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut

tietokannan laadun osalta. Huomioitavia (keskitason) riskejä aiheuttavat kuvailukäytännöissä tapahtuvat muutokset. Riskejä liittyy myös palvelun toimivuuteen ja käytettävyyteen Melindan teknisen alustan näkökulmasta. Oheisessa riskikartoituksessa ei ole kuvattu Melindan teknisen alustan uudistamiseen liittyviä riskejä. Ne kuvataan myöhemmin siinä vaiheessa, kun kokonaisuuden suunnittelu tehdään.

Liitteet:

Liite 1: Työpakettisuunnitelmat ja edistymisen seuranta

Työpakettisuunnitelmat ovat ryhmähakemistossa P:_h981_kvp\metatietovaranto\suunnitelmat 2017-2020.